

MEMÒRIA ORAL

PROJECTE PARTICIPATIU

ELS PISOS DEL SECRETARI

MEMÒRIA HISTÒRICA

AJUNTAMENT DE LA GARRIGA
ADHOC CULTURA S.L.

La Garriga INVISIBLE

Ajuntament de
LA GARRIGA

ADHOC
CULTURA

ÍNDIX

RAFAEL MARTIN MESA I CARMEN CARMONA CAMPOI	4
JOSEP CASTELLS GIRONÈS	14
RAFAEL SERRANO RAMIREZ	21
JORDI CASTELLS PIQUÉ	27
JOSÉ LOPERA LLAMAS	33
MONTSERRAT GARRIGA GIRONÉS	40
CRISTINA SÁNCHEZ, VANESA RUIZ, ANTONIA ARÉVALO	49
ABDESLAM ES SABBAN	58

Aquest document recull les transcripcions de les diverses entrevistes realitzades. Cal dir que la transcripció no ha estat literal i, per tant, s'ha de tenir en consideració els aspectes següents:

- Hi ha hagut certes parts que, per la falta de relació amb la temàtica de l'entrevista, no s'han inclòs a la transcripció.
- Per facilitar la comprensió lectora del discurs, s'han modificat lleugerament paraules i frases a algunes de les entrevistes.
- Certes aportacions de l'entrevistadora no s'inclouen en aquesta transcripció, ja que simplement busquen aportar continuïtat a la conversa mantinguda amb la persona entrevistada però no aporten valor al document.
- Per assegurar que no hi hagi pèrdua d'informació, es poden consultar les entrevistes enregistrades en format mp4.

RAFAEL MARTIN MESA I CARMEN CARMONA CAMPOI

¿De donde sois?

- Ell: De Granada
- Ella: Yo soy de Viñolas. Es tan pequeñito que no lo conoce mucha gente. Siempre tengo que decir que soy de Torelló. Porque me fui después a vivir a Torrelló y si digo Viñolas no saben dónde está. Está al lado pero no está muy sonado.

Vine de allí porqué me casé con él.

¿Dónde os conocisteis?

- Ella: Nos conocimos en Vic
- Ell: En Vic
- Ella: En un baile que había.
- Ella: Habías sentido de la Concha, era una sala de baile. Hace muchos años
- Ell: hace 47 años más o menos.
- Ella: Íbamos allí a bailar y nos conocimos allí. Y duró.
- Ell: Y hasta ahora.

¿De Granada, cómo llegas a Vic?

- Ella: No, vino aquí, a La Garriga
- Ell: yo he vivido siempre aquí.

¿Con qué edad viniste aquí?

- Ell: Aún no tenía 18. Con 17. Pero yo de Granada me fui a la vendimia, a Francia, y de Francia me vine aquí. En ese tiempo que estuve en la vendimia, mis padres vinieron aquí a La Garriga y luego ya de Francia me vine aquí. Sí, vine en el 69.

¿Os conocisteis en Vic y tu decidiste mudarte aquí La Garriga?

- Ell: Si claro, yo trabajaba aquí
- Ella: Sí claro, nos casamos y yo me vine aquí. Él tenía su trabajo aquí. Yo trabajaba allí y luego no me encontré aquí.

¿Empezasteis a vivir directamente en el barrio?

- Ella: Si si, en el barrio. Compramos un piso en el barrio. Habían hecho los pisos del secretario, como dicen y nos fuimos a vivir allí.
- Ell: Donde vivimos ahora. Mis padres vivían allí y luego, cuando nos casamos y compramos un piso. Siempre hemos vivido allí. Y bien, osea ninguna queja.

¿Sobre los pisos del secretario que me podéis contar?

- Ella: Rie
- Ell: yo no puedo decir nada de malo. Que tenía fama de...
- Ella: La fama pero de la lengua. No había pasado nada. Nada de nada.

- Ell: nunca he visto nada y me he llevado bien con todos. Ahora es muy diferente.
- Ella: pero tampoco pasa nada.
- Ell: no, pero un 80% no lo conoces
- Ella: Cuando yo ya tuve las hijas, te salías a la calle a que jugaran, te sacabas una silla o algo, te ponías en la puerta y vigilaban a los niños jugar. Tranquilamente. Ya te digo, no había nada.

¿Cómo fue empezar a vivir juntos aquí en La Garriga? ¿Fue fácil? Tú ya estabas acostumbrado.

- Ella: yo no, bueno claro. Yo lo dejé todo allí. Yo fui la que más perdió.
- Ell: pero tampoco, estaba cerca y cada fin de semana subíamos a Torelló.
- Ella: Yo me quedé embarazada de seguida y ya tenías un entretenimiento. Tuvimos 2 hijos. La grande tiene 43 creo. La tuve con 21 años.
- Ahora a esa edad no tienen ni pensamientos de casarse aunque estén en pareja.
- Ell: Y la pequeña tiene 34.
- Ella: Ya ha hecho 34. Tengo mala memoria. Antes no pero ahora si que la tengo mala.

¿Cómo fue para vosotros como familia crecer en este barrio?

- Ell: bien
- Ella: Bien
- Ella: los vecinos del bloque mismo cada uno iba a lo suyo y te hacías el caso de “hola” adiós” “cómo estás”. El resto de la calle “hola y adiós”.
- Ell: mejor que, bueno ahora con los vecinos también bien, pero lo que es la calle, como no los conoces. Hay mucha gente de fuera
- Ella: Hay mucha gente diferente.
- Ell: Igual que en todos los sitios. Hay gente de todos los sitios y claro..

¿Cuándo vosotros erais jóvenes, cuando teniais 20 años, en este barrio, de donde eran las personas que vivían aquí? Hubo mucho movimiento migratorio.

- Ella: Había de todo. Andaluces, gallegos, catalanes, si, había variación. Si, si, si.
- Ell: Había de todo. Catalanes. Si, si, si.
- Ella: no como la variación que hay ahora, que hay mucho extranjero, pero bueno.

El barrio realmente creció con la llegada de la gente de Andalucía, no?

- Ella: eso lo sabe él.
- Ell: cuando yo llegué, si la calle es esto, en este lado estaban todos los pisos hechos. Toda una hilera, desde los números 1, 2, 3, 6, 8 y nosotros, que vivimos en este lado (el otro) los hicieron estando yo allí pero era todo campo. Lo hicieron entonces.
- Ella: Luego hicieron los de enfrente, donde estaban los pisos del secretario.

Nos han hablado de el Campillo. Justo enfrente de los pisos del secretario.

- Ell: yo del campillo no sé nada. Como no sean los tres tombs. Eso era todo campo, no había pisos ningunos. Y los pinos ni se venían. Entonces era todo campo. Estaba la casa clara que hay, Can Noguera, y claro, yo no me acuerdo como se decía eso. El Campillo, se que me lo comentaste y tengo un amigo que se llama Campillo. Pero Campillo sería por el campo que había.
- Ella: Yo no sé nada del Campillo. Enfrente tenemos lo que dicen los tres tombs. A la otra parte del río. Hoy tenemos el río en medio. Y todo lo que han hecho en el otro lado. Ha crecido un montón. Yo no había sentido eso del Campillo. Puede ser que aquello fuera, lo que es los tres tombs digamos, que fuera esa parte la que tu dices la del campillo. A no ser que la casa esa que empieza en el otro lado, ¿no? Allí hay más casas, digamos antiguas.
- Ell: Era todo campo y había cerca de la riera...
- Ella: Ahora ya lo han cambiado todo pero bueno.
- Ell: Entonces eso era todo huerto y ahora ya no hay huerto. Ha cambiado todo

¿Cuando tu eras pequeño, cómo recuerdas del barrio?

- Él viene con 17. Yo vine el octubre del 69. Tenía 17 y cumplí 18 en diciembre. Osea que fue llegar y empezar a trabajar.

¿De qué trabajabas?

- Ell: Ebanista

¿Y siempre te dedicaste a eso?

- Ell: Si, si, si.
- Ella: Aquí si

¿Era fácil encontrar trabajo aquí?

- Ella: entonces sí, no?
- Ell: Vamos, llegabas hoy, ósea esta mañana y por la tarde estabas trabajando en otro sitio.

Para ti en cambio, ¿fue muy difícil?

- Ella: Para mi no. No encontraba. Que va, busqué pero no.

¿Parecido con otras mujeres?

- Ella: No lo sé, Yo tuve problemas, me extrañó pero...
- Ell: Bueno luego también al tener las crías
- Ella: ya a lo mejor se añadió eso. Entonces si tenias hijos parecía que no habías a ir a trabajar.

¿Entonces qué tipo de oficios había en el barrio?

- Ella: la madera, paleta. Mucho paleta.

- Ell: Había de todo. Igual que ahora menos ebanistas, porque no hay fábricas. Se está perdiendo.
- Si querías ganar más dinero, mirabas en otra fábrica y la semana siguiente te cogían, y dándote más.

¿La gente del barrio, trabajaba en el mismo barrio o por donde se movían?

- Ella: en el mismo barrio no.
- Ell: había alguna fabrica. Una en la calle, pero antes había dos fábricas. Gente que trabajaba allí. Estaba también el Mueble y luego se quemó la fábrica.

¿A qué colegio fueron vuestros hijos?

- Al Puiggraciós. Está por encima de la estación.
- Ella: Está lejos, por encima de la montaña. Teníamos un buen trozo. O el Puiggraciós o el tagamanent.
- Ell: en la Plaça del Silenci había el de los pequeñitos.
- Ella: había un colegio, parte del Puig Graciós para que no tuvieran que subir para arriba hasta los 5 años.

¿Cuándo acababan el colegio, que hacían con su tiempo libre?

- Ella: Estudiaban y trabajaban. Hacían algún crío cuando los padres estaban trabajando. Cuidar algún crío. Y cuando acabó, se fue a trabajar a lo de los muebles.
- Al principio, hicieron un parque donde los críos salían a jugar. Antes estaba cuidado. Tu veías como los niños jugaban, se pegaban, se caían, se hacían daño.
- Ahora el parque no está cuidado como hacen en otros parques.

¿El barrio, cuando empezasteis a vivir juntos, estaba cuidado?

- Ella: Sí, hicieron aquello, el puente lo hicieron y esto nos permitió no tener que ir al de la Calle Can Noguera.
- Ell: de vez en cuando hacían algo para los críos.
- Ella: se hacían cosas y ahora ya no. Es especialmente durante el mandato de Núria Albó, la alcaldesa.
- Ell: Fa 35 anys més o menys. Jo ho veia millor que ara.
- Ella: Aleshores hi havia més moviment de la gent.

¿Cómo era el río hace años?

- Ella: Muy sucio.
- Ell: hubo un tiempo, cuando estaba la Sati y otras, el río bajaba con espuma y muy sucio. Yo me acuerdo que antes bajaba limpio, yo había pescado.
- Ella: antes hasta se bañaban.
- Ell: Después de la Sati pusieron la depuradora y ahora ya no ves río. Solo ves cañas. Hay muy poca limpieza.

¿Qué cambió el paseo? ¿Lo usáis?

- Ella: lo usas alguna vez.

- Ell: tampoco ha cambiado mucho. Ahora salimos de casa y nos vamos al centro
- Ella: es mejor, está más grande. Hicieron un paseo pero vamos al centro para ver los nietos.

¿Hace años hacíais vida en el centro o había un sentimiento de este es mi barrio y hago barrio aquí?

- Ell: Cuando no trabajaba, los sábados, iba al bar a hacer la partida. No venía al centro.

¿Qué otras actividades podíais hacer en el barrio?

- Ella: Entonces se hacía algo. Habían hecho hasta baile.
- Ell: Hacían verbena por San Juan pero luego se perdió.

¿Os gustaría poder recuperarlo?

- Ella: Sí, que hubiera más movimiento. Salir, escuchar la música, si no quieres bailar. Que hubiera ambiente.

¿Hacíais vida en el barrio? Ahora directamente venís al centro?

- El y ella: Si, venimos porque los nietos están aquí.

¿Cuándo las niñas eran pequeñas, que hacías con ellas? (pregunta per ella)

- Ella: Cuando los niños salían, nos íbamos a la plaza del silencio y te juntabas con otras madres con hijos del colegio. Lo mismo que hace mi hija ahora con los suyos.

Nos juntábamos unas cuantas madres, los llevaban al Puig Graciós y luego a la plaza y jugaban.

Tú te pasabas el día trabajando y tu estabas cuidando las criaturas. ¿No?

- Ella: me tocaba a mí.

¿Mientras ellas estaban en el colegio, tú que hacías?

- Ella: haciendo cosas de la casa. Aprovechando.
- Ell: yo empezaba a las 7 de la mañana y hasta las 8, 9 no plegaba. Tenía hora y media al mediodía para comer y trabajar y trabajar.
- Ella: Lo que me tocaba a mí. Las llevaba al cole, hacia lo que podía, medio hacer la comida, ir otra vez a buscarla. No tenías tiempo de nada. Preparar la merienda, etc.

¿Con esa misma situación se encontraban otras mujeres del barrio?

- Ella y Ell: si claro.
- Ella: la que no trabajaba le tocaba eso. Sino la abuela.
- Ell: ha pegado un gran cambio.

¿Las mujeres que trabajaban fuera de casa, a qué se dedicaban?

- Ella: Trabajaban en la Sati, la Oris (un poquito antes de llegar a la Sati). Otras limpiaban.
- Ell: en la Sati había mucha gente.

¿En tu caso (hombre) tenías muchos compañeros de trabajo que fueran de la misma calle?

- Ell: Algunos si.

¿Y qué relación había en general con los vecinos?

- Ell: Muy buena. Cuando tienes más confianza, te saludas y vas a tomar una cerveza.

¿Qué tipo de negocios había por vuestra zona?

- Ella: La madera. Una tienda pequeñita,
- Ell: Había dos fábricas de muebles, una tienda de comestibles, la tienda de revistas.

Si miráis al pasado. ¿Ha cambiado mucho el barrio?

- Ell: madre mía si ha cambiado.

¿Y cuál es el cambio más drástico?

- Ell: tenemos gente de todos sitios y no te saludan. Hay gente que te saluda y no te conocen de nada.
- Ella: Son muy amables. Cada uno va a lo suyo.

¿Vuestros vecinos de hace años siguen viviendo allí o se han ido?

- Los dos: Se han ido muchos.
- Ella: no hay ascensor y a la que se hacen mayores, se han tenido que ir.
- Ell: somos 5 del bloque que estamos desde que estrenamos el piso.

¿Los pisos, ese bloque, cuando se construyó?

- Ell: en el 74.

¿Qué tipo de personas venían a vivir allí, de donde eran?

- Ell: había catalanes, extremeños, de Andalucía...

¿Cuál era el nivel económico de estas personas?

- Ella: Clase media, baja. Ganaban muy poco.
- Ell: Yo trabajaba solo y cobraba poco. Te metes en un piso...

¿La mayoría de personas que fueron a vivir a esos pisos, eran matrimonios?

- Ella: Algunos mayores con chicos grandes y otros jóvenes.

¿Os casasteis y fuisteis a vivir juntos?

- Ella: Sí. Estaba mal visto casarse e ir a vivir juntos.
- Ell: compramos el piso en diciembre y nos casamos al

¿A parte del bar, que otros sitios de socialización teníais?

- Ella: Ninguno.
- Ell: bueno, en el barrio no pero en Can Xicordet si. Era un bar grandioso donde iban los hombres cuando éramos jóvenes.

¿Las mujeres teníais algún sitio de socialización?

- Ella: No. Como no fueras a hacer punto o algún sitio donde te venden lana para aprender.. sino, nada.
- Ell: para la juventud había ciertos bares y en función de las collas y la categoría iban a uno o a otro.

¿Se notaba mucho la diferencia de nivel social?

- Ell: si. Había un bar donde iba la “categoría alta”. No eras bien recibido. Los más normales iban al Bar Venecia.

¿Esas categorías también se marcaban en la relación entre unos y otros?

- Ell: si. Yo conozco gente que iban a un lado y al otro y nos saludamos. Había buena relación.
- Ella: había diferencias. Estaban los que te miraban por encima del hombro.
- Ell: estaban los niños de papá que manejaban más dinero. En ese bar tenían butacas...

¿Cada cuando se hacía el baile?

- Ella: no recuerdo cuando era. Creo que era para San Juan.

¿Venía gente que no fuera del barrio?

- Ella: principalmente gente de aquí. Solo era el baile. Ponían como si fuera un carnaval.
- Ell: En la calle Can Noguera hacían *verbena*, etc. Ahora no hacen nada

¿Participabais de la fiesta mayor de La Garriga?

- Ella: sí claro, íbamos con las niñas. Había jugos y más cosas que ahora.
- Ell: hacían el entoldado y venía lo mejorcito que había. Los diablos, formula cinta.

¿Cuándo llegas a los 17, os traéis tradiciones de Granada?

- Ell: te acoplas a lo que hay aquí. Andalucía es muy diferente a eso. Lo seguimos echando de menos.

¿Ninguna de las personas que vinieron de fuera empezaron a implantar alguna de esas tradiciones?

- Ell: no. Aquí no. Hay sitios donde se celebra el Día de Andalucía, aquí no.

¿Os relacionabais con gente de otros municipios o hacíais vida sobre todo aquí?

- Ella: Íbamos a Torelló a ver a la familia.
- Ell: teníamos amigos de otros pueblos

¿Ibais al mercado semanal? ¿Cómo era hacer la compra entonces?

- Si. Había cosas que las podías comprar aquí. Otras ibas a Granollers.
- Ell: antes había tiendas pequeñas. Como mucho te ibas a Granollers porque cogías más cantidad y te salía un poco más barato.

¿Qué transporte usabais?

- Primero tren hasta que tuviste coche.

¿Y cómo llegaste tu a La Garriga?

- Ella: había línea de tren.

Primero fui de Granada hasta Madrid en tren. Hicimos noche en Madrid y luego fuimos hasta Irún. De allí otro tren hasta dónde íbamos.

Luego desde Irún, en tren directo a Barcelona. Yo no sabía dónde iba, pero preguntando se llega a todos sitios y hasta La Granada.

¿Os planteáis mudaros del piso?

- Ella: No por el piso ni por el barrio. Sería por una casita planta baja.
- Ell: Si tiene un huerto mejor.
- Ella: el barrio es muy tranquilo. Aquí no ha pasado nada.
- Ell: a veces dicen “los pisos del secretario..”. Yo llevo 50 años viviendo aquí y no he escuchado nada. Nunca he visto nada.

¿Cómo os recibieron cuando llegasteis?

- Ell: a veces encuentras personas que te reciben mal. Otros te acogen. Eso sigue pasando. Este es de fuera. Pero llevamos más años nosotros aquí que ellos.
- Ella: hay gente que al escucharte hablar en castellano te miran de otra manera.

¿Ya pasaba entonces?

- Ella: yo sé hablar catalán, mis padres eran andaluces, pero yo he nacido aquí. Si que hemos notado que al hablar en castellano te miran distinto.

- (més endavant a l'entrevista ella afegeix)
- Ha habido discriminación. Al decir, de donde eres te responden "el barrio de los pobres". Como si fuera un barrio de fuera de La Garriga.
- Ell: es un barrio de trabajadores y nada más.

¿Creéis que la gente tenía la percepción de que este era un barrio pobre?

- Ell: si, pero había trabajo. Cada vez que acababas del trabajo tenías otro. Cobrabas por semana.

¿Tú (mujer) cómo viviste venir a vivir aquí?

- Al mudarme, como no conocía a nadie, lo pasé mal. Hasta que conocí a una vecina y nos hicimos amigas por que los hijos iban juntos al colegio.

¿Tuviste la sensación de que las personas de La Garriga sentían rechazo hasta este barrio? ¿Qué decían?

- Ella: Yo creo que sí. Hablaban sin saber. Había gente
- Ell: Seguramente se hacía bola.

Había gente que le llamaba el barrio de la puñalada.

- Ella: Yo hasta le pregunté a la gente más mayor pero no sabían nada.
- Ell: los pisos los hicieron después de que yo llegara y nunca pasó nada. A no ser que fuera algo de los pisos más viejos pero.. De lo de los Pisos del Secretario no sabemos nada. Yo no he conocido a ningún secretario.
- Nuestros pisos los hizo una empresa que se llamaba INVERCOSA de Granollers. Todo aquello era campo.
- Ella: en aquel entonces, fue lo último que se hizo.

¿La compra del piso fue directamente a través de la inmobiliaria?

- Ell: No. El dueño del bar de la plaza (José Grau) se encargaba de venderlos. Hacía de intermediario. Te enseñaba el piso, él iba a Granollers y lo arreglaba todo.

¿Cómo afectó el estado del río a la vida en el barrio?

- Ella: En verano teníamos que cerrar la ventana porque olía mal. No estaba limpio
- Ahora tampoco. De hecho, limpian la parte de los ricos.

¿Creéis que La Garriga ha cumplido con vuestras expectativas de vida?

- Ell: SI
- Ella: No. Del todo no. Nos han dejado de lado. No es lo que tendrían que hacer. Se nota el corte. Porque no se puede limpiar todo por igual.
- Antes, como la mayoría tenía huerto, cortaban las cañas y estaba todo más limpio. Ahora no hay huertos y las cañas se quedan allí.

¿Cuál es vuestro mejor recuerdo de La Garriga?

- Ella: cuando nacieron mis hijas. Tenias que ir al Hospital, claro.
- Ell: las Fiestas Mayores, en la plaza del Silencio y el entoldado al lado de la Estación. Estaba más unido todo.
- Aquí tenías que pagar para entrar al paseo. Ahora no pero no hacen lo que hacían antes.

¿Qué os haría mucha ilusión poder recuperar en vuestro barrio?

- Ell: Cosas para los niños. Juegos, movimiento.
- Ya no ponen luces de navidad tampoco. Las luces de la calle se encienden y se apagan cuando les da la gana. Podrían solucionarlo.
- Ella: o limpiar el río.
- Antes, aunque fuera una vez al año, ahora ni eso.

JOSEP CASTELLS GIRONÈS

El que puc aportar, en el context de l'època, es denominava aquella zona com Pisos del Secretari.

El rerefons hi havia persones de l'Administració. Un dels impulsors era Arévalo, Guàrdia Urbà municipal. Es movia per buscar allotjament a La Garriga per persones extremenyas i andaluses, que era l'aportació bàsica dels anys 60-70.

També es comentava que hi havia un administratiu de l'Ajuntament (Joaquim Rossinyol). També contribueix a trobar allotjament pels nouvinguts a La Garriga.

“Vagi a l'ajuntament que li trobarà un lloguer assequible”

El senyor secretari d'aleshores, Miquel Soler Perxachs, eren els que movien els fils per tal que allò fos una promoció urbanística viable. Era una zona que en aquell moment era de reserva de construcció. Tenia la qualificació de sòl urbanitzable no programat però es va tirar endavant sense masses conflictes.

Això, al 1979, quan hi va haver les primeres eleccions democràtiques. El context de l'època, més aviat conservadora, plena de terratinents i cacics que havien dominat l'ajuntament, els candidats d'Esquerra van fer molts actes de campanya a aquell barri.

La Núria Albó va ser la primera alcaldessa de La Garriga. La primera legislatura de la Unió Esquerra Garriguenques va ser conscient de que gran part dels seus vots van ser del sector migratori i per tant, van fer moltes inversions. Intentant que tinguessin el màxim d'equipaments.

Quan hi havia activitats culturals o cercaviles, procuraven sempre passar per allà també. La cavalcada de reis, la flama de Sant Joan, la flama del Canigó. Amb això buscaven mantenir l'aliança.

Les pròximes eleccions van tenir majoria absoluta. Més endavant, va començar la “gran època de convergència”.

L'any 71 o 72, va començar a treballar a una lampisteria. Allà feien el manteniment i la feina de la companyia d'aigües. AISA (Aguas, Inversiones S.A). Quan necessitaven alta de comptadors hi anava ell.

Donar-se d'alta com a habitatge se li connectava l'aigua, la corrent i tots els serveis i des de la feina, vam veure com va anar creixent el barri.

Els bars on feien uns esmorzars “a base de bé” és el que tenien més èxit del barri. El bar del “Juanillo” tenia molt èxit amb la carn a la brasa.

¿Com va viure el creixement del barri Nord?

- Va ser un creixement desorbitat, aleshores ho veiem normal, creixien tots els municipis amb migració a tota la zona dels Vallès.

- Del 64 al 71 vaig anar a les escoles de La Garriga i era un continu. No era la pública, era de La Salle, Els menys adinerats anaven a la pública, l'escola de Puiggraciós.
- En aquell moment no ens va sorprendre massa, de fet, la fundació maurí té una recopilació d'un full parroquial (full d'acció catòlica) que parla de notícies d'àmbit local. Explica que l'església havia hagut de posar pau i teràpia amb la gent local del municipi que deia "Cony estem envaiïts de tants xarnegos".
- Hi havia fins i tot, un titular que deia "el problema dels castellans". És a dir, els garriguencs de tota la vida ho veien com una invasió.
- Jo no vaig veure cap problema. Ho trobàvem fins i tot normal però a nivell d'adults i gent gran es va viure amb reticència. La Garriga va fer el salt per sobre dels 8000 habitants molt ràpid fins arribar als 16000 que estem ara, però el boom va ser aleshores.

¿Creu que hi va haver separació entre els garriguencs de tota la vida o no?

- Hi havia cert distanciament perquè els veien com a persones alienes, amb uns altres costums i tradicions.
- Quan al barri de Querol va venir una família de nouvinguts, se'ls considerava "els castellans". Venien de Jaén i vivien massificats en una sola casa fins que es van anar recol·locant.
- Amb el noi de la meua edat sempre vam jugar sense problemes.

¿D'on va sortir la història dels pisos del Secretari, el barri de la punyalada? ¿Per què encara se'l considera el barri pobre?

- No deixava de ser un gueto. Al meu carrer només hi va haver una sola família de castellans. Allà en canvi era tota una illa de cases on tothom venia de fora. Ningú parlava català. Per tant, per tradició cultural, similitud, relació.. van anar fent la seva vida.
- Els partits com ara PSOE feien els fulls informatius en castellà perquè van veure en aquell barri un punt clau de vots.
- Sobre el *barri de la punyalada* no havia sentit mai res, però pot ser que era un gueto i estaven allà concentrats.

A La Garriga hi havia altres barris del mateix nivell econòmic i social que el barri nord. ¿Hi havia relació?

- No. Mai n'hi ha hagut. Hi ha un fet interessant a La Garriga. Aquí sempre es dona prioritat de la plaça de l'església cap avall. Allà viu la "jet set", on està més cuidat, on hi ha més equipaments, on l'urbanisme i el sentit de la circulació van sempre cap avall.
- La zona nord sempre queda abandonada. En l'època modernista, es va edificar fins la Ronda del Carril, fins a l'estació. A continuació, 5 anys més tard, es va obrir el passeig de La Garriga, perquè dos terratinents de la zona sud van cedir els terrenys per tal que els que venien de Barcelona, de casa bona, a passar els estius a La Garriga, es poguessin instal·lar a la part baixa.
- El nucli originari de La Garriga és al voltant del Pou Calent (de la plaça en amunt). En canvi, el Carrer Calàbria no es va edificar fins al segle XVIII. El Carrer de Can Noguera al segle XX. Vol dir que totes les prioritats sempre s'han quedat abans.

- Els pisos del secretari eren impensables de fer-se a la zona baixa de La Garriga. S'havien de fer a la zona de dalt.

El creixement del barri es va voler impulsar aquesta construcció. El secretari va ser un factor clau en la construcció d'aquest barri?

- No ho sé. Li va dir els pisos del secretari com se li podria haver dit els pisos de l'Alcalde. Si l'Alcalde ho hagués impulsat.. tothom sabíem qui era l'alcalde de l'època. Potser el Secretari va fer una empenta per tal que tot funcionés, si va ser un dels coordinadors o no. No ho sabem.
- A cap lloc, només a un llibre, he trobat la denominació de Pisos del Secretari.

És un barri que va créixer molt ràpidament. En aquell moment els pisos donaven al riu i estava molt brut. Fins i tot com baixava el riu afectava a la resta de la ciutat?

- La Garriga sempre ha viscut d'esquena al riu. Fins fa quatre dies no s'ha començat a netejar. Tot l'entorn del riu té la denominació de passeig del Congost però està desenvolupat a trossets.
- Els senders fluvials no s'han fet fins fa 2 o 3 legislatures.
- Des de l'època de principis del segle XX quan la riera era útil, per què era un centre d'aprofitament de matèria primera (pedres per construir habitatge per exemple). Després s'hi va viure d'esquena, especialment després dels anys 70 quan va començar la contaminació.
- Al Figaró es van fer unes fàbriques de colorants o joguines, la Sati (anys 60) de la secció d'acabats amb tintures, va provocar que la riera baixés cada dia d'un color, ja que tot l'abocament era aquí. A més a més, feia pudor, no hi havia animals, peixos, res. Jo encara recordo ser de les últimes generacions que van poder jugar i aprendre a nedar al riu.
- A aquella època era un goig. Això es va acabar al 70, 71.

¿Quan anàveu al riu, hi anàveu sense distinció de barris?

- Cadascú anava a la seva zona. Jo anava amb vailets de la zona nord. Hi havia una senyora estiuejant que va ensenyar-nos a nedar amb uns flotadors de suro. Ho fèiem des del parc dels pinetons fins gairebé el Pont de Can Palau. Primer anàvem al costat del Molí de Blancafort però era massa ombrívola i vam anar més al nord. Allà només hi anàvem gent del veïnat. No pujava gent de La Garriga.

Els treballadors del barri Nord treballaven allà o per tota La Garriga?

- Treballaven per tota La Garriga. Molts en el sector de la construcció i altres en tallers. Aquí La Garriga, durant els anys 69-70-80-90 hi va haver un boom del sector del moble i molts dels nouvinguts hi treballaven.
- A mi em deien: fas d'aprenent de lampista i no guanyes ni pel sabó que embrutes. Si jo feia de fuster, posant peces de xapa de conglomerat a una màquina hauria tingut un sou més digne, equivalent a un operari i imagino que aquesta va ser la sortida de molts nouvinguts. En la construcció i en el sector del moble.

Les dones que van anar a viure allà es relacionaven amb les dones garriguenques?

- No massa. Les dones en aquella època no treballaven i pràcticament l'única sortida que feien era la de comprar. Suposo que l'única relació que hi devia haver era a les botigues. Al barri hi havia poques i per tant haurien d'anar a les botigues del centre.

Vostè recorda quins negocis hi havia allà?

- Llevat dels bars, no n'hi havia cap més. Es va posar una botiga de comestibles al Carrer Calàbria.
- Les compres es feien a les botigues de La Garriga per què al barri no n'hi havia

Els fills i filles anaven a les escoles del municipi, no?

- A les nacionals, perquè si es pagava una quota, devia ser inferior.
- L'altre que hi havia pels nois era "Los hermanos de la Salle". L'actual escola de Sant Lluís. Era l'equivalent a una concertada però es pagava bastant més. També hi havia persones migrades però no masses.
- Les noies a les monges o també a l'escola pública.
- No hi havia gaire més opcions. Imagino que per recursos haurien anat més a la pública.

El pas de les rues pel Barri Nord va quedar arrelat?

- No. Ara no sé si passen però recordo haver anat a la rua dels Focs de Sant Joan. Encenen al peu del Canigó i aquí encenen les fogueres. Aquí a La Garriga, el responsable de que arribessin era el centre excursionista. Es concentraven a les cases de Can Queralt, atletes, corredors, geganters i cotxes (amb senyeres) i passaven, per tradició, pel barri Nord.
- Recordo que ens havien escridassat quan passàvem per allà per què ho veien com un atac catalanista. Vol dir que no va arrelar gens. Amb els reis no s'atreuen tant.

A La Garriga hi havia la Festa Major del municipi. Hi havia celebracions per barri també?

- No. Això dels barris és nou. L'únic barri que s'ha mantingut amb la seva celebració és el barri de Can Ramón. Un carrer estret i per tant, les festes i festetes les feien al Carrer de Cardedeu. Encara es fa, des d'abans del franquisme.
- Altres barris, com el del Carrer dels Banys (barri de Santa Rita) va deixar de fer-ho.
- Algunes es van recuperar amb les associacions de veïns i altres es van perdre.
- Als pisos del secretari no s'ha fet cap tradició de veïnat ni res.

Quin record té d'aquell barri?

- Un barri molt escurat, sense cap tipus de servei. Els carrers estaven sense asfaltar. De terra. Molta roba estesa, els nanos molt pel carrer. Un barri típic d'immigració.
- Aquest és el record dels primers anys. Més recentment, quan treballava fent el manteniment de la Sati, anàvem a esmorzar al barri. Ara és un barri totalment normal, integrat, net, asfaltat.
- Suposo que al principi va ser un barri més marginal i que amb els anys, ha fet una evolució normal.

- Ha canviat molt, la part de darrere, que dona al riu, ara podria ser la part més maca. S'hi va fer una petita plaça amb arbrat nou, una font. Ara la riera baixa neta i per tant, aquest espai convida a fer-hi recorreguts o caminar per l'entorn del riu. En aquella època no s'hi havia fet res i tota La Garriga vivia d'esquenes a la riera.

Creu que ara hi ha una bona integració?

- La gent que va arribar amb els moviments migratoris ara està totalment integrada. De fet, la majoria, quan van assentar-se i començar a fer un estalvi, van marxar a altres llocs de La Garriga, amb una altra promoció més cèntrica.
- Ara hi ha molta immigració sud-americana que ha fet la substitució dels primers migrats.
- De fet, al 2003, encara hi havia poca immigració d'altres països.

A la resta de La Garriga també hi ha altres barris amb moviments migratoris cíclics?

- Sí però no en la mateixa mesura. A l'entrada de La Garriga, per l'entrada de Granollers, tothom necessitava habitatge. Si s'hagués fet prèviament, hauria passat com amb els pisos del secretari. Com que va ser als anys 70 o 80 hi havia més eines d'integració i per tant no va ser tant gueto com el barri nord, però també hi havia molt nucli d'immigració. A més a més, La Garriga ha patit un increment progressiu de l'habitatge. Gent de Barcelona, fins i tot de Granollers, han vingut a viure aquí per l'entorn i per la qualitat de vida.
- Els originaris de La Garriga amb menys recursos han anat a viure als pobles de la rodalia a causa de l'encariment insostenible.

L'ocupació dels pisos del secretari va ser igual de ràpida o va ser més progressiva?

- Va ser més progressiva. Als anys 71-72, encara hi havia anat a donar d'alta comptadors. Per tant encara hi havia habitatges que s'estaven ocupant. Això després de 5 anys de la primera família.

Quines edats tenien les persones que hi van anar a viure?

- Eren famílies constituïdes. Venien de províncies, en el boom de la feina de la construcció i més que famílies de recents casats per instal·lar-se, venien famílies, algunes amb fills i tot.

Hi va haver famílies nouvingudes que portessin aquí més temps i que es mudessin al barri del secretari?

- És possible. Per aquest sistema d'integració casolà on els que venien d'un poble de Badajoz, per exemple, Hornachos, deien "veniu, veniu que hi ha habitatge". Aleshores, es formaven nuclis on tothom era del mateix municipi.
- Del poble de Jaén va venir molta gent. Primer es van instal·lar a La Garriga i a mesura que trobaven habitatges a altres municipis, van anar marxant.
- En aquell moment, aquí es necessitava molta mà d'obra. Per tant, se'ls deia explícitament que si tenien coneguts o familiars allà, si venien tindrien feina assegurada.

Els garriguencs d'origen van considerar aquesta onada migratòria com una amenaça a la seva feina? La gent d'aquí es dedicaven també al sector del moble?

- En aquell moment les feines eren complementàries, no hi havia problemes com ara.
- La gent d'aquí eren bàsicament els propietaris dels negocis, els promotors. La primera indústria del moble de la que tenim documentació és la del Taller de Can Siurans. Un planter que després es va estendre.
- Qui tenia una nau, es posava a fer mobles i es venien com xurros. Es van arribar a fer 4 fires del moble amb molt d'èxit.

Quan es va acabar la feina, hi va haver una baixada demogràfica?

- No va ser fins als anys 2000. Per tant, la gent ja estava molt vinculada i arrelada. Quan va tancar la Sati, part de la població es va quedar sense feina però no van marxar perquè va ser molts anys després de la vinguda.

I els descendents, com es van adaptar?

- Tothom es va arrelar molt a La Garriga. La majoria han nascut ja aquí, però no troben vinculació amb el lloc d'origen. L'arrelament va fer tot el cicle complet amb aquesta població.

Al barri segueix sense haver-hi negocis?

- Exacte.

Tot el que és l'adquisició d'aliment o béns ho han de fer fora del barri?

- Sí, encara que al Carrer Negociant i el Carrer de Calàbria s'han fet algunes botigues. A l'entorn del Carrer del Negociant és on fan les festes i on tenen aquest sentiment de barri arrelat, gestionat per l'associació de comerços del barri de dalt (el 10 de juliol) i engloba totes les botigues del sector nord.

Amb quin nom coneixien el barri abans de considerar-lo com a tal?

- Amb el nom dels Pisos del Secretari o el veïnat de dalt.
- El que sí que coneixien era el del Barri de Querol. Encara que més antigament, se'ls coneixia per les noms de les coses però ara s'ha perdut el sentiment de denominació de casa.

Quin és el millor record que té del barri?

- Quan era regidor, no hi havia cap filtre per tal que ens vinguessin a veure. Estàvem reunits amb el tècnic de medi ambient i va entrar un noi, en Ramon Pedrajas, que és d'aquest veïnat.
- Ell em va dir "el meu barri està molt brut, què hem de fer?". Vam quedar un dia per parlar-ne i li vaig donar una gorra verda de l'ajuntament i uns guants i el vaig nomenar delegat de neteja del barri. Quan hi hagi conflicte, quan algú embruti alguna zona vens i m'ho dius.

- La primera intervenció la fas tu. El noi va quedar molt content i encara s'enrecorda d'ell quan es veien.

RAFAEL SERRANO RAMIREZ

Com va ser créixer a La Garriga?

- Molt bé. És un poble petit però mai canviaria. Tota la meva família ha nascut aquí, els meus fills. La gent que som nascuda aquí ho sentim nostre. He treballat arreu de Catalunya però com La Garriga res. Mai canviaria de poble.

Sempre has viscut a aquest poble?

- Gairebé sempre. Ara visc al mateix bloc on vaig néixer jo. Els meus fills també viuen aquí.

Quan arribava l'estiu què fèieu?

- Treballàvem

Quan tocava estudiar, on ho fèieu?

- Anava a Can Sala. Vaig venir de Granada d'un col·legi de monges. El 17 d'abril del 73 vaig arribar aquí. El col·legi és el primer, vinguis d'on vinguis. A partir d'aquí fins als 14 quan es va acabar i després directament a treballar.

A què et dedicaves?

- Vaig treballar a una fàbrica de mobles a Aiguafreda, encara que pràcticament els treballadors eren d'aquí La Garriga. Després vaig venir a treballar aquí La Garriga a més mobles, després amb un camió, després xiringuitos, etc.

Vosaltres vàreu venir aquí perquè teníeu família?

- Els meus tiets, una germana del meu pare. La família de me mare vivia a Vic i Mataró i on estaven millor era aquí. Aquí era on hi havia millor comunicació, perquè el meu pare anava a fer la *vendimia* a Vilafranca. Tothom va venir cap aquí.

Creus que el fet de tenir familiars aquí va fer que altres famílies com la teva vinguessin cap aquí?

- Entenc que sí. Sempre t'acompanyes on tens més recolzament teu. No aniràs a un lloc on no coneixes a ningú. Si tens família sempre tindràs més recolzament i tu també els podràs recolzar. Fas més pinya encara que no visquis al mateix poble.
- Nosaltres anàvem sempre a dinar els diumenges a casa de me tieta encara que no visqués a aquest barri.

D'on venien les persones?

- De Galícia, Andalusia, Extremadura. Molta gent d'Extremadura, diria que entre 30, 40 o 50 persones, perquè la majoria venien amb criatures.
- Aquí també hi vivien catalans!

- Quan nosaltres érem petits, les finestres no estaven protegides amb reixes i per tant, saltaves per la finestra i anaves a la casa del costat a jugar amb els amics, fossin d'on fossin.
- Aquí realment mai hem tingut problemes de seguretat. Això que diuen del barri de la punyadala són coses que es diuen però mai ha passat res. Ni baralles.
- Pensa que tothom són familiars, per què encara que no siguin família, són del mateix poble o del poble del costat i per tant, tenen un fort sentiment de veïns. Som com una família unida.

Què fèieu en el vostre temps lliure?

- Jugàvem al mocador, al quadrat (un joc de punteria) quan el terra estava humit i tendre després de la pluja. Això feia que el ganivet s'aguantés millor. També a fet i amagar. No teníem cartes, algun TVEO, però pràcticament ningú en tenia aquí.
- Jo jugava a pilota però de balonmano per què amb 15 anys vaig començar a jugar a Handball.
- Si hi havia alguna bicicleta era de tots. Però principalment jugàvem amb el què fos. Un tirachinas, amb les canyes, amb el que trobéssim.

Com recordes el riu?

- Jo m'hi havia banyat i pescat moltes vegades. Quan van obrir un escorxador a Centelles, es va acabar tot. Allò de petits semblava una platja, a prop del pont de Can Palau.
- Les noies, de 28 anys, anaven allà a posar la tovallola i prendre el sol.

Com veus el barri?

- Hi ha moltes rates. Quan netegen la riera podrien seleccionar millor les zones per fer que hi hagués un manteniment més continuat.

Recordes quan tot això eren horts?

- Tota la vorera del riu eren horts i canyes. Et reunies amb els avis, amb els amics. Et posaves a dins i no et mullaves i al terra tot ben posat amb les fulles de les canyes. Tenies temps per fer-ho. Lligaves els pals de les canyes amb les fulles per fer la cabana, forrada per dintre i aquí només podien entrar els de la teva pinya.

Hi havia molts nens i nenes al barri?

- La cultura que teníem abans no és com la d'ara. Abans a cada casa hi havia moltes criatures.

Et fa la sensació que abans hi havia més vida al carrer?

- Sí, oi tant. Abans vivíem més. Jo acostumava a fer curses des de l'escola fins aquí.
- Quan jo era petit les naus que hi ha ara no hi eren. Aleshores hi havia una fàbrica de pell curtida i una altra de fusta. Aquí hi jugàvem molt. Jugàvem contra les parets de les naus.

- Tota la zona que hi havia per aquí on ara hi ha naus era la nostra zona per jugar. Hi teníem els amagatalls i ens ho passàvem bé.

Quins negocis hi havia aquí?

- Hi havia una botiga d'un senyor (un *colmado*) on feien fins i tot embotits fets per ells. Ells tenien un hort, porcs i gallines. Encara hi havia l'escorxador de La Garriga i allà, el veterinari certificava que tot estava bé i feien l'embotit.
- Hi havia una altra botigueta de laminadures, molt petita. Era d'una veïna d'aquest carrer. Al final del barri hi havia una casa que tenia una botiga de joguines. Ella feia mercat de joguines i va muntar el negoci aquí.
- De bars hi havia el del carrer nord i un de la cantonada, més petit. Ara està tancat.
- Aleshores la gent es guanyava diners. Sortien a sopar, a fer les tapes, la cervesa. Sempre després de treballar. Quan plegaven els homes sempre anaven a prendre alguna cosa.

Quina era la situació de les dones?

- Les dones treballaven també i cuidaven les criatures. A la Sati potser hi treballaven 30 dones d'aquí el barri. Aleshores era una empresa familiar. Agafaven dones que ja tenien famílies treballant allà. Representava que t'havies de comportar millor perquè t'havien recomanat a tu. Així s'asseguraven que tothom fes bé la feina i complir. Moltes dones tenien també les filles treballant allà.
- Com que era més feina de dones, a aquella fàbrica hi havia més dones, encara que potser hi havia algun home.

Les dones tenien espais per relacionar-se socialment?

- Cadascú tenia el seu rol a casa seva. Si la dona no treballava s'encarregava de les criatures, del menjar, netejar, etc.
- Me mare per exemple, encara netejava la roba a mà a un torrent que hi ha a prop. La primera bassa que hi havia era per fregar la roba i l'altra era per esbandir la roba.
- Mentre les dones feien això, els nens petits jugàvem per allà.
- Els homes aprofitaven el torrent per regar els horts i quan baixava la resta d'aigua era la que utilitzaven per netejar la roba.

Com s'establien les relacions al barri?

- Tothom ho buscàvem fora. Lo de casa no t'agradava. Per què era o la germana d'un amic teu, la filla d'un veí. Ens coneixíem tant que alguna parella ha sortit però molt poquetes. Sortíem de festa fora del municipi. Anàvem a Mataró, Granollers, etc.
- Al conviure tan junts, era complicat.
- Això sí, tots érem molt amics. El meu grupet sortíem sempre junts. De fet anàvem a buscar a dues noies més al centre del poble i anàvem directament cap al col·legi.

Encara que fossin nou vinguts, els joves teníeu relació amb els garriguencs de sempre?

- A Can Noguera hi ha molt extremeny i andalús. El que passa és que les famílies ens demanaven estar a prop de casa per saber on estàvem.
- Com que anàvem junts a escola, acabàvem sent sempre amics.
- Això sí, nosaltres érem d'aquí i per tant, defensàvem el nostre territori.

Persones de més edat també se sentien seu el barri?

- Si. Els que han marxat ho han fet de joves perquè trobaven parelles fora. La gent no marxa d'allà on estàs bé.
- Nosaltres vam acabar sent 5 fills a casa. 4 nois (3 germans i un cosí orfe) i una germana. La germana tenia habitació per ella sola i els 4 nois compartíem la mateixa habitació. Era una habitació amb 2 llits petits i un matalàs gran al terra.

Quina percepció tenien les persones de La Garriga?

- Tots aquests noms ens els van posar els garriguencs de sempre. De fet, les persones d'aquí mai hem tingut cap problema.
- Les famílies que venen ara, per exemple marroquins, els passa el mateix que a nosaltres aleshores. Si no et comportaves no t'hi volen per què la mala cara se li feia a tota la família. Això segueix passant ara.
- Sempre ho hem conegut com els pisos del secretari però mai ha passat res.
- Aquests pisos els va construir el secretari, era de protecció oficial, encara conserva la placa.

Què va fer el secretari?

- El secretari sempre és el mateix fins que se jubila, per tant suposo que podia firmar sense que hi hagués l'Alcalde. Perquè era la persona més important que va fer que es fessin aquells pisos.

Per què es van construir aquests pisos?

- No ho sé. Quan vaig arribar faltaven per construir 4 nous blocs. Abans no hi havia res.

Quina relació hi havia entre els veïns del barri?

- Sempre ha estat bona. Ens coneixem tots i hi ha confiança. Pràcticament som com familiars els que portem aquí sempre.

Quins actes populars es feien al barri?

- Només Sant Joan. Eren vacances i per tant entre tots nosaltres (els joves més grandets) ho muntàvem. 4 o 5 anaven a comprar i si feia falta més diners, anaven a demanar-ne als veïns i comerços. També els demanaven permís per entrar al balcó per penjar les banderoles.
- Per la tarda es feia la xocolatada amb el tocadiscs i ballaven. Hi havia festa tota la tarda i al vespre es tiraven petards. Per la nit focs i llestos.
- Ho organitzàvem tot els joves pel barri.

Les persones participaven de la vida popular de La Garriga?

- Sí. Abans no hi havia tantes celebracions populars com ara però a la Festa Major sí que hi anàvem. Al barri no es posava res. Era tot hort.
- Hi havia una tómbola, escopetes de balins, etc.
- Per reis, es feia a la plaça de l'església i a cada nen se li donava una bosseta de regal.
- Quan jo era petit la cavalcada passava per aquí però fa molts anys.

Hi havia altres ocasions on es feia poble?

- Jo als 14 anys ja feia 11 hores diàries i els dissabtes també treballava. La vida t'ho marcava així. O estaves al col·legi o treballant.
- El sou era íntegre per casa i la mare et donava diners per les despeses. Això passava a totes les cases.

El nivell econòmic era el mateix a tot el barri?

- Sí. Tots érem treballadors.

Vau notar diferència entre la vostra infància i altres joves de La Garriga?

- No. Aquí tothom ha sigut sempre molt treballador. Tothom ha sigut també molt sociable sempre. Si tu tenies un negoci, havies de rebre bé a tothom.
- Era igual si fossis basc, gallec, extremeny, etc. Quan hi havia confiança es deixava a deure i cada setmana es pagava.

La majoria de persones que viuen aquí són de fora originàriament. Vau portar tradicions vostres?

- El flamenc però realment mai hem fet cap festa sobre això.

Els primers anys vau trobar la manera de viure el sud?

- Com que tenies la família aquí de seguida t'adaptes. A l'escola tenies amics, cosins, familiars, que també ho amenitzaven. Sempre coneixies a algú a través d'algú altre.
- Amb la feina passava el mateix. A través del boca orella i la relació familiar obria portes.

Com vau arribar a aquest bloc de pisos?

- Quan vam arribar vivíem a una caseta. Els blocs de pisos encara estaven en obres. Al 1974 ja vam venir a viure aquí.
- Quan estava en construcció ja vam fer la paga i senyal, demanar una hipoteca i va comprar el pis a través de l'empresa.
- Hi havia un cosí germà de mare que van arribar el mateix dia, amb autobús, des de Granada. Érem 6 i 6, dues famílies, i tots els *enseres* que portàvem. Portàvem molt poca cosa per què pràcticament teníem res.

De què van començar a treballar els teus pares?

- Tots a la construcció o a pelleteria (a Can Dolset). Me mare va treballar a la fàbrica de neteja dels budells de porc.

Els uns als altres us heu ajudat sempre.

- Clar. Encara ho fem.

El sentiment de barri encara el teniu?

- Jo sí, per quèestic a casa meva. Em sento garriguenc. A algunes persones els costava parlar català. No l'utilitzaven cada dia i per tant, els costava més.
- Jo no vaig començar fins a 7é i les classes es feien a l'hora del menjador.

Els teus pares parlaven català?

- No sabien llegir ni escriure. De fet, me mare en va aprendre mirant. Als anys 60, me àvia no podia pagar classes i la meva mare va començar a mirar com ho feien altres.
- Els meus pares no coneixien res, per tant, imagina't aprendre català.
- Nosaltres vivíem en una comunitat de tot de famílies i a mesura que tothom va començar a venir cap aquí, Salar (el poble) es va anar quedant buit.

Venir a viure aquí va valdre la pena?

- Clar. Quan tens fills els vols tenir a prop. Me germana, per exemple, estava a un col·legi a 10km, els fills a Granada, per tant, no ens veiem amb els pares.
- Els meus tiets havien fet un parell de temporades de *vendimia* aquí i ens van convèncer per venir cap aquí. Ells ens van buscar la caseta on vam començar a viure. Després el meu pare va buscar el pis i abans de venir ja teníem escola o també feina.

Com recordes el barri aleshores?

- Tot era de terra. Hi havia molt poca zona asfaltada. Als anys 78 era tot terra. Això no es va asfaltar fins al 87.

Quin és el record més bonic que tens d'aquí?

- Les festes que fèiem de nit amb els amics. Ens passàvem 4 dies per fer les muntanyes de fusta. Tots els nanos anàvem a les fàbriques a buscar la fusta. Tot el que per les fàbriques fos brutícia, per nosaltres servia per cremar a la pira.
- Abans els pares eren més rígids i per tant els nens no feien tantes tonteries.

JORDI CASTELLS PIQUÉ

Em comentava que al barri hi ha gairebé un poble sencer de Granada.

- Sí. No sé com es diu el poble però recordo que arribaven aquí i li deien a l'Arévalo era molt amic d'un que li deien el "xarneguillo". Allà donaven allotjament mentre no trobessin pis a La Garriga i els donava feina a la Sati.
- L'Arévalo tenia comissió per trobar-los habitatge aquí als pisos del secretari. No sé per què els deien així. Tenia una altra comissió per donar-los feina a la Sati. Va ser un dels primers guardes urbans que hi va haver a l'Ajuntament.
- Tot això, quan era petit, eren camps d'alfals i menjar pel bestiar d'un que li deien el Mingu. Els propietaris eren uns tal JAQUES vivien al costat de l'Alhambra. Van començar venent a Can Single i venint cap aquí i això es va anar poblant. Deu fer 40 anys ben bé.
- Aquí hi havia una passera per creuar la riera, després van fer el pont i, a poc a poc, s'ha anat transformant.
- Abans hi havia dos bars però ara només en queda un.

Quina edat tenia quan van començar a arribar els nousvinguts? I com ho recorda?

- Jo tindria 16 o 17 anys i ara en tinc 77.
- Va ser problemàtic perquè veníem d'una època dura. A poc a poc es van anar espavilant i trobant feina.
- Recordo quan era petit. A La Garriga hi havia 3000 habitants a l'hivern i 6000 a l'estiu i a poc a poc va anar creixent.

Tot el barri va créixer amb l'arribada de les persones immigrants?

- Els habitatges costaven 250.000 pessetes. Era una època on a la porxada de Granollers la Sardina l'havíem comprat a 12 pessetes i ara va a 8€. Clar, la diferència és gran.

Sap quin paper va tenir l'Ajuntament en la construcció dels pisos del secretari?

- No ho sé. Sé que el secretari era el senyor Soler, un home espavilat. Hi havia molta amistat amb el meu pare i havia sigut de la junta de l'hospital.
- Hi va haver un temps en que a l'ajuntament hi havia 2 policies i poca més gent.

Quina relació va establir amb les persones que van venir a viure al barri?

- Jo tenia vaques i ens venien a buscar llet. Anaven "justos d'armilla" i me mare els deia "ya lo encontraremos". Hi havia una amistat maca.

Com definiria les persones que van venir a viure aquí?

- Gent treballadora. Van venir per què estava bé de preu i la gent suposo que hi estava contenta. Eren els pisos del secretari. Un sector més del poble com podrien ser les cases barates o diferents zones del poble.

Al barri se'l coneix per ser un barri de persones humils. Creu que això va generar estigma?

- Era un barri obrer com pot ser qualsevol altre poble, com a Canovelles, Rubí...
- Passa que a La Garriga abans hi havia 80 vaqueries. Ara cap. El sector rural està pràcticament exhaurit.

Les places de feina que van ocupar van generar competència?

- No. El sector del moble es va desenvolupar tant que feia falta mà d'obra. Tal com a la Sati, s'hi feien teixits industrials. Va donar feina a molta gent (300 persones). Hi havia un equilibri amb la població. Els sous eren bons i tothom estava content.
- Ara ha canviat per què del sector del moble i la pell ja no hi ha feina.
- Hi ha poca contaminació, està ben comunicada i això fa que tingui un atractiu el poble. Hi ha molta gent que treballa fora però li agrada viure aquí. Hi ha les muntanyes a prop i el nivell de vida és bo. El problema és el tren, que està al mateix lloc ara que fa 100 anys.

Les persones que arribaven aquí, com ho feien?

- Amb el boca-orella. Venien amb el *Shangai*, un tren que tardava un dia i mig en arribar. Els viatges eren fatigosos però després s'hi ha arrelat.
- Al principi la gent anava als pobles d'origen a l'estiu. Ara en canvi tenen pisos a la platja i prefereixen anar allà. El nivell de vida ha pujat, és clar.
- Els andalusos aquí tenien mala fama. Allà no els pagaven res a les fàbriques, en canvi aquí treballaven i cobraven igual que els altres.

Creu que hi havia una mala percepció dels nouvinguts?

- Crec que no. De fet, hi ha gent d'aquí que s'ha casat amb gent d'allà. I de fet, filles de famílies andaluses s'han casat amb gent de per aquí La Garriga.
- Hi ha hagut molta gent que se'ls ha quedat un pis petit però a mesura que la gent es fa gran, prefereix estar a un pis més petit aquí al centre del poble.

Vostè viu aquí?

- Sí. Sempre he viscut aquí, a una casa del costat.

Com recorda el barri de petit?

- Era molt diferent. Érem poca gent. Havíem de treballar molt però també érem joves. Aquí hi havia camps de menjar per les vaques i un canyer. La passera eren 4 fustes i quan passava una riuada, ens quedàvem sense. Era molt diferent.

Com s'ho van prendre vostès el fet que es possessin a construir aquí?

- Era normal que la gent vingüés. La Garriga és un poble acollidor. Hi ha molta gent que és de fora i s'ha quedat a viure aquí. Tots els Guàrdies Civils quan es jubilaven es quedaven a viure aquí. Això ha fet que el municipi anés creixent.

Com era la vida social aleshores?

- Feien les seves *verbenes*, cantaven per què els agradava. Cançons de Manolo Escobar i eren feliços. Ara ningú ho fa.
- Abans l'andalús era *dicharachero*.

Quina evolució ha vist al barri? Com ha viscut el canvi fins a l'actualitat?

- Trobo que ha anat creixent i ha canviat. També per què els temps han canviat. Abans es vivia amb més austeritat perquè no hi havia mitjans. Era tot més normal.
- Les parelles no se separaven tant i hi havia un altre ambient.
- Moltes processons i rosaris. Un ambient molt diferent. Hi havia la processó de corpus, encara que aquí no arribava.

Recorda les celebracions de Sant Joan?

- Sí. Es feien unes revetlles molt maques. Es feien a les piscines.
- També es feia la festa dels quintos. Abans d'anar a la mili. Feien venir un conjunt i es feia una ballada amb tothom. Una celebració oberta a tot el municipi.

Les persones que van fer la mili d'aquí el barri, a on la van fer?

- A mi em van posar al Sàhara. A altres els van enviar aquí a la vora. Sevilla, etc. Quan la gent t'empadronava aquí havien d'anar on se'ls digués.

Les dones tenien algun espai on trobar-se aquí al barri?

- No. Tenien les seves amigues i per tant, eren una colla com qualsevol altra.

I els homes?

- El mateix.

Quines feines hi havia al barri quan vostè era petit?

- A banda de la ramaderia, hi havia construcció, sector de la pell, el tèxtil. Recordo les dones que venien de la fàbrica i es treien el cotó de la roba amb l'estepa. No es canviaven quan sortien de la fàbrica.

El negoci familiar va canviar al pas dels anys?

- Sí. Molt. Nosaltres ens dedicàvem a la pagesia. Ho érem bastants. Ara gairebé no n'hi ha. Hi ha molts sectors on els immigrants treballen al camp.
- Les muntanyes quan jo era petit, estaven plenes de vinya i els molins no paraven de fer oli. Les muntanyes estaven conreades amb vinyes i oliveres.

La majoria de la gent es va dedicar al sector del moble. Algú d'ells es va dedicar a la pagesia?

- No. Pràcticament ningú.

Al barri hi vivia gent garriguenca?

- Molt poca però sempre hi va haver bona relació amb els nou vinguts.
- A La Garriga hi havia molta horta i els camps estaven molt ben cuidats. Semblava un jardí. El clima era bo i es feia molta verdura. Fins i tot clavelleres s'havien fet. Tomaqueres, patates, pèsols, faves.
- També hi havia 80 vaqueries. 7 vaques a cada casa. Enviàvem llet a Barcelona. Quan va sortir el tetrabric la gent va deixar d'anar a les cases a buscar la llet. Això va anul·lar un seguit de feines.

Com van modificar les professions?

- Doncs van plegar, van canviar de feina i al fer-se gran es van jubilar.

En aquell moment era complicat trobar feina?

- No, no ho era tant com ara. Plegaven d'un lloc i anaven a un altre.

Quan van arribar els nouvinguts , tots ells es van fer horts aquí?

- Sí. Tenien el seu hort aquí i de fet, l'andalús quan et convida a una cosa et diu "toma" i el català et diu "en vols?". És un tarannà molt diferent. El català és diferent. És més possessiu i el castellà diu "hoy comemos y mañana veremos".

Creu que aquest tarannà i manera de ser va ajudar a que es fes ambient de barri?

- Jo crec que sí. Les persones d'aquí s'ajudaven. Quan un tenia un problema tots plegats s'ajudaven i feien pinya.
- Jo veig que el jovent amb els marroquins ara té cordialitat i són amics. Sort en tenim d'aquests immigrants per què aquí la demografia ha baixat en picat i sense gent jove ningú cuidaria a la gent gran.

Creu doncs, que els garriguencs els van acollir sense problemes?

- Sí.

Creu que el fet de no tenir ascensor ha fet que la gent gran marxi del barri?

- Sí. Quan ens fem grans és millor tenir una planta baixa. Hi ha hagut gent que ha marxat i en canvi han vingut marroquins.

Quan vostè era petit, a què jugava?

- A cuít i amagat. A la baldufa i qualsevol cosa. No hi havia aparells electrònics. Jugàvem d'una altra manera.

Quan el barri va créixer, hi havia vida al carrer?

- Sí, jugaven a futbol i feien malifetes.

Recorda algun altre acte festiu al barri?

- No. Però les verbenes també les feien a la seva manera. Cantaven les cançons de Manolo Escobar i bevien i celebraven de forma diferent.
- Per Nadal feien un bon sopar i sobretot bevent. Els nou vinguts celebraven més la “noche buena” que Cap d’Any”.

Recorda alguna tradició del sud que portessin amb ells?

- Amb els anys s’han tornat més estalviadors. Els catalans som més estalviadors.

Va notar diferències entre la seva família i les que arribaven?

- Sí, és clar. La diferència principal era la manera de fer dels andalusos i dels catalans. Ells eren més alegres. El català sempre ha sigut més estalviador i mirar les coses i analitzar-les més.

Com recorda la seva infància?

- Vaig néixer a la postguerra i era molt magre. Va ser dura. No hi havia abundància. Recordo que amb 1 ou i 8 o 9 cullerades de farina feina una truita per tots.

Quan vostè era petit, parlava català o castellà?

- Català. Me mare havia anat a una escola catalana i llegia i escrivia en català. Això va fer que nosaltres féssim el mateix. A escola no era així però a casa sí. Després vam anar a Barcelona.

Tothom es va escolaritzar quan van arribar els moviments migratoris a La Garriga?

- Bé, n’hi havia alguns d’analfabet.

Tothom qui va arribar eren famílies?

- La majoria sí. Hi havia bastantes famílies numeroses aleshores.

Què en sap de l’Arévalo?

- Venia d’un poble de Granada. Era molt espavilat. Van anar a viure a l’escorxador.

Els negocis que es van obrir aquí, els obrien els nou vinguts?

- No. Els obrien les persones que ja vivien aquí.

La gent feia vida només al barri o també es movien per altres bandes?

- Molts anaven al mercat de Canovelles. Allà es trobaven tots els paisanos d’un poble i d’un altre. És a dir, si que feien més la seva potser.

Creu que la seva forma de créixer va ser diferent a la dels nouvinguts?

- Va ser bastant igual.

Troba a faltar alguna cosa del barri tal com era aleshores?

- No. Jo trobo que la tolerància és important. Si ara hi ha molts marroquins i els andalusos i els catalans, tots fem país. Jo no soc independentista per què la tolerància és acceptar totes les banderes.

Què en sap sobre el carrer de la *punyalada*?

- No em sona de res.

Hi ha alguna cosa del barri que canviaria?

- No. Tots hauríem de mirar de tenir-lo més net i fer més poble.

Quin és el millor que té de quan era jove?

- Els focs de Sant Joan que fèiem. Es cremava tot el que hi havia. Es feia un ninot.
- Abans en sabíem més de viure. En gaudíem més. No teníem ni fam ni necessitat de consum com ara. Era una altra manera de fer i tenien més qualitat de vida sense tenir tantes coses materials.

JOSÉ LOPERA LLAMAS

Bueno José empezamos por contar un poco de dónde viene. ¿Dónde nació?

- Yo nací en Córdoba.

¿Cómo fue que vino aquí a Cataluña?

- Pues me vine porqué allí la situación era muy mala y entonces había muy poca faena y se ganaba poco y claro me vine a buscar... a buscarme la vida.

¿Con cuantos años llegó?

- La primera vez me vine con dieciocho años, porque yo estaba deseando cumplir los dieciocho años para salir de casa. Porque mis padres habían estado trabajando toda su vida en un cortijo, labrando, y entonces todo era para los señoritos y nosotros... comer comíamos pero dinero no teníamos. Ni un duro. Y entonces me vine Vic, la primera vez con dieciocho años. Luego, cuando hice la mili, para hacer la mili me volví allí a Andalucía y estuve con mis padres un año después de hacer la mili, estuve un año también allí con ellos porque mi hermano estaba en la mili y, entonces, para no dejar a mis padres solos, hasta que no vino mi hermano, no me vine. Y cuando viene pues, aquí había mucha faena en el año 69. Yo soy ebanista. Y entonces me aconsejaron "ve a La Garriga que en La Garriga hay mucho trabajo en los muebles y allí será mejor que en otro sitio". Entonces por eso me vine aquí.

¿Tenía familia aquí en La Garriga?

- No, yo no tenía aquí. Bueno, tenía paisanos y entonces pues precisamente uno de mis paisanos que era taxista me aconsejó que me quedara aquí. "Mira aquí es mejor que en Vic porque aquí hay más vida en los muebles". Porque trabajo había en todas partes pero los muebles La Garriga era antes una cosa grande. Había muchas fábricas, había mucho trabajo, un decir :yo vine un día, fuí a buscar faena por la mañana y por la tarde ya fui a trabajar.

¿Y cuando llegó aquí, dónde fue a vivir?

- Yo vine aquí de *mastresa*. Sabes que es de *mastresa*, ¿no? En el mismo barrio, ósea, desde que llegué aquí vivo en el mismo barrio, el número 1. estuve de *mastresa* y entonces luego después cambié pero ya con el tiempo ya hice un dinero y dí la entrada del piso.

Al principio cuando vino aquí dijo que vino de *mestresa*, ¿puede contar en qué consiste?

- Pues una casa de una señora que ella se dedicaba a atender personas. Yo pagaba en aquel entonces 500 pesetas y me lavaba la ropa, me daba comida y todo. Y entonces pues yo a la semana le daba quinientas pesetas y estaba como si estuviera en casa.

¿Cuánto tiempo estuvo allí?

- Pues allí estuve no sé si fueron 5 o 6 años, luego fui a otra y luego ya desde entonces me compré el piso e iba solamente a dormir al piso.
- Entonces íbamos una colla a comer a La Garrafa un restaurante, ¿lo conoces? El restaurante La Garrafa pues íbamos a comer allá y allí comíamos y cenábamos e incluso nos hacían el bocadillo, y dormía en casa. Pero yo, el piso sin moblar ni nada. No no no yo no tenía entonces. Iba muy justo.

¿Decidió comprar el piso aquí porque había compañeros que también compraban aquí?

- Porque había compañeros primero y segundo porque era más barato.

¿Cómo funcionó, quien le informó de que estos pisos estaban en venta?

- Como yo vivía aquí mismo en el barrio entonces cuando yo vine aquí. Aquí no había ningún piso en esta parte de abajo. Solamente estaban los de aquí al lado y entonces aquí, en el que yo vivo, es de los últimos que hicieron.

¿Cómo recuerda usted el barrio cuando vino?

- Bueno pues cuando yo vine, claro, era aquello solamente. Estaba hecho aquí. Había cañas y había un río. las calles eran de tierra. Esta calle, la calle que baja, la calle Farrans, también era de tierra. Y en fin, un barrio muy humilde.

¿Cree que el hecho de que este barrio se viera tan humilde afectó a la relación con el resto de La Garriga?

- Hombre, aquí tenía como más mala fama el barrio.. como aquí de catalanes solamente hay muy poco. Aquí casi todos los que somos somos migrantes de Andalucía, de Galicia, de Extremadura... aquí *habemos*. como suele decirse, de *todas leches*.

¿Entonces la relación con las personas que hacía tiempo que vivían aquí en La Garriga cómo era?

- Muy buena, muy buena, si la relación era incluso mejor que ahora.

¿A qué se refiere?

- No, porque antes la gente.. no había lo que hay. Hoy hay como mucho orgullo. Te miran de una manera un poco diferente por no ser catalán porque yo no soy catalán, pero me siento catalán. Y yo me siento catalán porque yo mi vida prácticamente la he hecho aquí. Yo tengo, bueno, yo estoy de separado con mi exmujer. Es catalana tengo un hijo. Es catalán, mi nieto es catalán ósea que yo soy catalán.

¿Cuando usted vino a vivir a La Garriga, vino con pareja?

- No, yo vine y no traía pareja ni nada. Yo vine completamente solo.

¿Entonces el piso lo adquirió usted por cuenta propia?

- Si, cuando yo me casé el piso ya lo tenía. Ya lo tenía todo, eso si.

Debió de ser duro tener que aportar todo para adquirir el piso.

- Fue muy duro porque piense que yo estaba trabajando y no es como ahora. Entonces trabajamos sábados por la mañana y todo en la fábrica. Yo siempre he trabajado en una fábrica.
- Y entonces por la tardes y domingos por la mañana nos íbamos a cavar viñas por ahí y muchas veces a buscar piñas que cogía con un saco cargado de piñas por ahí, en lo alto de esas montañas. Y venía y con lo de las piñas tenía para mis gastos y luego de lo otro lo que ganaba, ya era ahorrado.

¿Esto que hacía usted, lo hacía con otras personas de aquí del barrio?

- Si, habíamos varios, Paisanos y, en fin, conocidos y gente que *desto*, y tanto, no iba solo.
- Incluso yo, las vacaciones, durante los primeros años, que la fábrica cerraba, me iba a trabajar con los payeses. Osea que ni tenía vacaciones, ni tenía sábados, ni domingos ni nada. Era trabajar, trabajar, trabajar y para poder ahorrar un duro porque si no es que era imposible .

¿Siempre trabajó en La Garriga?

- Yo siempre, y oye, trabajé en dos fábricas. La primera que empecé a trabajar y luego después pues *plegué* de aquella fábrica.
- Vino el dueño a buscarme a casa porque entonces era esto... Y volví otra vez y luego después ya volví a *plegar* otra vez. Pero no por el dueño sino por el encargado porque, bueno, no nos llevábamos muy bien. Y entonces he estado en la última fábrica 32 años.

¿La gente con la que trabajaba eran personas de aquí del barrio?

- No, del barrio no había nada más que uno, uno que precisamente lo llevé yo. Los demás eran de todas partes, incluso había negros, de los primeros negros que llegaban en aquellos años había dos trabajando allí.

¿Qué relación tenía con la gente del barrio?

- Muy buena yo nunca he tenido ningún problema con nadie. Yo me llevaba bien con todos los del barrio, los vecinos de la comunidad.

¿Se ayudaban entre sí para encontrar trabajo, para cuidar de los niños?

- Bueno no, porque pasa que entonces había tanto trabajo... Aquí lo que siempre me ha gustado es que cada uno va a lo suyo. no se mete nadie en la vida de nadie y eso es lo que a mi más me gustaba. Porque allí en Andalucía, no es que sean mala gente ni mucho menos, pero como suele decirse “aquí hay más chafardeo”, te llevan la vida la gente “si vas porque vas, si vienes porque vienes, si no gastas eres un

garrepo, si gastas mucho, despilfarras” ósea que de ninguna manera lo haces bien, ¿entiendes? Aquí la gente va cada uno a lo suyo y no se preocupa de los demás.

- A pesar de que gran parte de la gente que vive aquí vienen de Andalucía y de otras partes también.
- Si, aquí *habemos* de todo, de Andalucía, gallegos, extremeños...

¿Cuando usted tenía ratos libres que hacía en su tiempo libre? Porque ya me comento que usted trabajó muchísimo.

- Pues, el tiempo libre que yo tenía era muy poco. Era el domingo por la tarde, que nos íbamos al baile, nos íbamos a los bailes, nos íbamos pa'arriba,, pa'bajo. Lo demás era nada más que trabajar.

¿El baile donde se hacía?

- No, aquí no había entonces, entonces era en Granollers e íbamos a Granollers, a Vic, a Centellas, a Mataró... y siempre se juntaba una colla de amigos y íbamos para un lado y para otro.
- Al principio que nadie teníamos coche nos íbamos en el tren y cuando acababa el baile nos venía a buscar un taxi. Por aquel entonces había un taxi que era más grande en La Garriga, entonces nos juntábamos llamábamos a aquel taxi y nos salía mejor.

Cuando podían se iban al baile me comentaba. ¿Tenían en el barrio algún tipo de espacio o celebración donde encontrarse con amigos?

- Aquí no, aquí en el barrio nunca ha habido nada, ahora está mejor pero hasta no hace mucho ha estado un poco como marginado.

¿Por qué cree que es eso?

- Porque éramos toda gente de fuera, pasa un poco como ahora con los marroquíes, nosotros éramos igual que como ellos ahora.

Le da la sensación que la gente de aquí les percibía como a ellos ahora.

- Para el trabajo y eso, no sé, si es porque había mucha faena entonces, la gente que venimos de fuera veníamos a currar no a hacer el burro. Porque claro, sabías que si no, no era como ahora. Antes si en una fábrica hacías algo se corría la voz por todos lados y no era la cosa. Tenías que ser cumplidor.

Entonces diría que el hecho de llegar aquí fue difícil para usted.

- Hombre, al principio sí, piense que acostumbrado a estar con tus padres sin salir nunca de allí...
- Porque yo me crié en un cortijo, que no en un pueblo, yo no he ido nunca al colegio, yo no había salido de allí nunca y entonces salir y encontrarte aquí solo sin tus padres ni nadie es un poco duro.

¿Encontró apoyo aquí?

- Si, entonces un paisano cuando lo veías parecía que veías a alguien de la familia, se celebraba mucho, sí porque el hecho de ser paisano era una cosa grande.

¿Con los años diría que este barrio tiene un sentimiento de orgullo de barrio o se ha fusionado con La Garriga en sí?

- Yo lo veo más o menos, hay algunos de los típicos de siempre que son orgullosos y por ejemplo a mi me dijo uno en una ocasión: ¿Vienes de los pisos del secretario? Porque esto le llamaban los pisos del secretario porque los primeros pisos que hicieron aquí los hizo el secretario, y entonces luego después estos de aquí abajo ya los hicieron otras empresas pero quedó el nombre de los pisos del secretario como algo “bajo”. Pero ahora, la gente, a parte de alguno de esta gente orgullosa, que se quiere hacer superior a los demás, por lo demás bien.

¿De qué viene el nombre de Pisos del Secretario?

- Él hizo los pisos. Hay otros bloques que los llaman la Sénia. Era la señora Sénia. Son cosas.. le ponen el nombre por esto. Antiguamente le llamaban así pero el nombre verdadero era la Travesía Farran. Luego, como han cambiado los nombres de calle, le han puesto Calle Nord.

¿Hay gente que lo sigue conociendo como Travesía Farrans?

- Si, ya digo, y algunos, Pisos del Secretario. Travesía Farrans es verdaderamente. Pero Pisos del Secretario es como un mote, no un nombre.

¿Y la historia sobre las negociaciones de los pisos?

- Yo no sé nada. Antiguamente eran huertos... todo esto estaba fuera del barrio y los primeros pisos que se hicieron.. yo no sé nada. También había una fábrica, bueno, dos. Luego empezaron a hacer pisos. Solo sé que el Secretario fué el que hizo los primeros pisos.

¿Cómo recuerda que era el barrio?

- Las calles de tierra. Esta, la que bajaba y la de detrás, y la otra también. todo tierra. El centro estaba asfaltado y había mucha barriada que estaba también..
- Tampoco estaba el puente este, lo han hecho ya después. Estaba esto más incomunicado. No había la comunicación que hay ahora.

¿Qué podían hacer en su tiempo libre los niños y las niñas pequeñas?

- Jugando aquí por la calle, con la bicicleta, con el balón. Como era antes. Como estaba un poco apartado, incluso tampoco antes había casi coches, jugando en la calle. para que viniera un coche... es difícil.

¿El nivel económico de esta zona era medio-bajo?

- Sí, sí. Aquí solamente hemos venido emigrantes. A ver si me entiendes, no emigrantes de fuera, por que yo soy andaluz pero nos ponían como emigrantes. Venimos de fuera y ya nos... pero aquí de catalanes, muy pocos muy pocos.

¿Cree que hay diferencia entre la relación que crearon personas como usted, que vinieron con 18 años, y las nuevas generaciones?

- Y tanto que hay. Mucha. la educación sobre todo. Antiguamente, por decir algo, había un crío subido y “niño bájate de aquí que te vas a hacer daño” se bajaba y nada. Hoy le dices eso y te dice “viejo asqueroso vete a tomar por culo”. Te habla de aquella manera, muy diferente.

Y la relación que establecieron ustedes con gente que ya llevaba años aquí con La Garriga y la relación de las nuevas generaciones con los de La Garriga, también la ve diferente?

- No.. tampoco. Nos llamaban “charnegos”. La gente inculta porque la gente culta, aunque lo pensara no te lo decía. Pero la gente inculta cuando alguna tontería... “charnego, vete a tu pueblo” eso si pasaba.

¿Dónde hacían la compra?

- Precisamente aquí (calle nord) había una tienda de comestibles. Ya sabes que entonces no es como ahora. Había de todo. Te comprabas un kilo de carne, de arroz, unas zapatillas. eran muy diferentes.

Iban al centro, al mercado..?

- Al principio no había supermercados grandes. Luego ya empezaron a poner supermercado en Granollers. Yo ya tenía coche y entonces iba a Granollers por lo más gordo, digamos. Así, para lo de cada día, iba a la tienda pequeña.

Cuando llegaba el verano, la gente del barrio asistía a la fiesta?

- Si.

Y ¿que hacían?

- Lo que había. Los caballitos, los coches locos, la tómbola. La *verbena*, lo que había. Entonces era muy diferente.

¿En el barrio había alguna celebración?

- No. Aquí no ha habido nunca. Luego está el barrio de Montserrat, varios barrios que tienen su fiesta pero aquí no. No han hecho celebraciones nunca.

¿Qué pasaba con el río en ese momento?

- Ui, el río fatal. Quizás por esto tenía el barrio más mala fama. Entonces no había depuradora, no había nada. Entonces, el río pues había muchos mosquitos, incluso, te voy a contar una cosa que pasó. Había una señora, de estas... muy fina. Fue a quejarse al Ayuntamiento porque decía que las ranas no la dejaban dormir.
- Claro, no había depuradora, había esto en verano.. El río olía mal. Para que nos vamos a engañar, y quizás, por esto, el barrio estaba más marginado.

¿Cree que la percepción de barrio más humilde ha cambiado con los años?

- Si. Y tanto! Yo compré el piso aquí, cuando lo compré, por que era más barato y yo no tenía para comprar en otro sitio, entonces lo compré aquí. pero hoy por hoy, yo no lo cambio por ninguno de los otros. Por qué yo, las vistas que tengo, la claridad, el sol, todo y la tranquilidad que hay aquí yo no lo cambio por ninguno del centro.

¿Cómo cree que ha cambiado el barrio en relación cuando llegó en el 69?

- Todo, y tanto. Antiguamente llovía y todo lleno de tierra y barro. era un desastre. Ahora no, igual que otros.

¿Cree que es un cambio positivo?

- Si

¿Hay algo que eche de menos? No. Ni los huertos?

- No he tenido. He tenido huerto pero ¿sabe que pasa? Yo estoy separado y el huerto es una cosa que iba muy bien porque te vas moviendo pero pasa que cuando llega el tiempo de los tomates, de lo otro, lo otro... una cantidad de tomate... y se desperdiciaba mucho. Luego lo daba a la gente y encima que se lo dabas a la gente, tenía que llevárselo en casa, y a lo mejor no está en casa. Entonces, yo el huerto ya lo dejé. Porque desde que me jubilé, me gusta mucho viajar. Entonces si tienes el huerto estás atado.

Los huertos, en ese momento.. eran muy propios de su identidad el hecho de tener un huerto, como es?

- Los jóvenes no lo habéis vivido y no lo apreciáis pero un huerto te da de comer, si tu lo labras, tienes que comprar muy poco. Puedes sembrar de todo, tienes tu fruta, tienes de todo. Entonces, nosotros, en aquellos tiempos que eran tan malos que solamente había lo que había en el campo, pues lo apreciamos mucho.
- Yo el huerto, ya digo, lo hecho a faltar por esto. porque me gusta poner una planta y verla crecer, y cada día, si tienes espárragos, los ves crecer. Pues a mi me emociona.
- Aparte, sabes lo que comes. Hoy día con tantas químicas y cosas que hay se come artificialmente.

¿Podría compartir un muy buen recuerdo que tenga de aquí?

- Yo vine aquí como aquel que dice, sin nada, de nada y yo, pues mire, gracias a Dios, pues vivo bastante bien. Es el recuerdo más bueno que tengo.
- Y mucha gente, incluso paisanos míos, reniegan "Cataluña, trabajar, trabajar y nada más que trabajar" pues yo no. estoy muy a gusto y muy satisfecho.

MONTSERRAT GARRIGA GIRONÉS

Qui és vostè?

- Montserrat: Va néixer el 31 de desembre del 1932. A aquesta casa. Era d'uns avis, de l'Alcalde de Figaró, que no tenia fills. Sempre passaven per davant i els van dir als meus pares que els agradaria molt tenir companyia. El pare els va dir "segons els pactes, farem" "venir amb papers molls, no". Ells els van dir que si els cuidaven bé, es podien quedar la casa. Si no els cuidaven bé, els podien fer fora.
- Filla: Abans això es feia, cuidaves les persones grans i et quedaves aquí. La condició és que no tinguessin fills. Els meus avis portaven 12 anys casats i no tenien fills però el primer mes d'estar a aquesta casa, al cap de 12 anys de casar-se, tot i que la meua iaia ja era molt gran, es va quedar embarassada de me mare.

Però no els van fer pas fora?

- Filla: No, representa que van ser els avis de la criatura i ho van disfrutar però va ser una circumstància...

Aquesta manera de fer és interessant. Això ara...

- Filla: Clar, cuidaves a algú, els cuidaves bé i a canvi et donaven la casa.

Ella va viure tot això de la postguerra. Un dia va explicar que va anar a casa dels seus parents a Cal Gironés. A la plujada de l'estació, al Carrer de Samalús. La seva mare era d'allà.

- Montserrat: Un diumenge a la tarda la vam anar a veure. Ella ens va dir "aneu aneu, que corre un avió". Vam marxar i ens va anar just. Va caure una bomba.
- Filla: Es van aixoplugar al Carrer Cardedeu. La bomba va caure a Cal Gironés. A casa els seus avis. El meu avi es pensava que la dona i la filla (la Montserrat) estaven a dins. Ell no sabia que ja eren fora.
- Montserrat: Ell es pensava que ens havien mort.
- Filla: Tu també recordes quan li van dir al Pare que portés els sacs de plata.
- Montserrat: també teca, roba de canviar-se. I gràcies a Déu, van sortir els de l'Ajuntament dient "ja ho hem solucionat". Jo era petitota aleshores però sempre he estat al cas de les coses. Hi ha cases que es van passar negres. A casa tampoc, perquè teníem terres. El meu pare ja tenia el macuto fet per anar a la plaça i per sort, van demanar més joves. Hem vist coses.. Tot el que s'ha vist de la guerra.
- Filla: ella va viure el final i la postguerra.

Com recorda que era La Garriga, de paisatge, aleshores?

- Montserrat: Can Queralt, tot això són camps però aleshores encara n'hi havia més. Després hi van fer cases. Encara n'hi cabrien més. S'ha anat engrandint però des d'allà cap a baix. Amunt, la fàbrica ja hi era, els pisos que han fet nous fa uns anys que els han fet. Però tot això, de la carretera en amunt res.
- Filla: Tot això d'aquí darrere, no hi era. Nosaltres teníem sortida per darrere.

- Montserrat: Aquí a baix hi havia un carrer. Ens van obligar a fer-lo, a obrir el portal del pati. Encara hi tenim el portal. Després, a nosaltres (els que vam perdre quan ens van deixar obrir el carrer), ens van haver de pagar unes obres.
- Filla: Coses d'aquelles d'abans. A l'Ajuntament, depèn de qui era, feia un favor o un altre. Aquí a La Garriga no es va tallar cap carrer. Només aquest. L'Alcalde que hi havia, de la casa del carrer Cardedeu, que sempre l'anomenen. L'Alcalde de la teva època, no podia veure a algú d'aquí el carrer i el va fer taller. En Mauri.

De quina època parlem?

- Montserrat: com que hi havia una revenja, quan ja havíem pagat les obres, només es va tallar aquest tram, quan ja havíem pagat les obres!
- Filla: La seva mare recorda que les dones tiraven amb malls les parets. Venia la policia, se'ls enduia i tornaven a tallar el carrer. Això devia ser cap al 30 i pico.
- Montserrat: Aquest ha sigut el carrer de La Garriga on vam haver de pagar unes obres en els de cada cantonada, que són els propietaris d'això. I, tant si teníem *quartos* o no, havíem de pagar. Vam pagar i teníem sortida.
- Ens van dir que havíem de pagar "tants cèntims" si sortíem per darrere.
- Filla: El seu pare era pagès i clar, la porta ens anava bé perquè ho entrava tot per allà darrere amb el carro. Tot això d'aquí darrere eren camps.

Abans explicava que el seu pare era pagès i tenia tots aquests camps. Els camps del carrer nord també?

- Filla: el carrer nord fa cantonada. On hi ha el de les plantes, comença un camp que està en venda (de en Jordi Castells). A partir de l'altra cantonada, tot eren camps i arribaven fins al final. Tot allò eren camps i els portava el meu pare. (Montserrat: que ja els portava l'amo d'aquesta casa). Per aquí darrere, el carrer nord es va anar urbanitzant quan van anar arribant tota la gent (Montserrat: de l'oeste). Amb les maletes, que venien amb els carros... com ara venen amb patera, van anar venint i establint-se aquí.

Com recorden l'arribada d'aquestes persones?

- Montserrat: com si vingués un equip de gitanos d'un *puesto*. Amb mocadors, caixes. Com gitanos, nets.
- Filla: la mare sempre deia que tenien moltes ganes de pensar.
- Montserrat: Nosaltres als camps, havien vingut molt de nanos d'aquesta gent. Collien patates... El meu home els hi pagava i els hi donava patates petites perquè mengessin.
- Filla: Si marxés del teu país és per guanyar-te la vida. Aleshores, què va passar? La canalla, amb edat de començar a treballar... Amb 10 anys tots anàvem a l'hort i tota la canalla venia tota.
- Montserrat: el meu home els donava patates, els donava ous...
- Filla: Quan es va morir el meu pare, molta d'aquesta gent el va venir a plorar. Ell era un home que venia de l'hort, amb la seva moto i repartia tota la verdura i els ous acabats de fer a tota la canalla. Ja era una nova generació però ell, els passava els ous calents de les gallines pels ulls perquè donava vitamines i repartia tota la verdura. Llavors, quan arribava a casa, me mare li deia "Josep, que no n'hi ha per

vendre? Què ha passat?” i ell deia “no s’ha collit, no han fet ous” i ho havia repartit tot. Eren d’aquelles coses que ho vam saber quan va morir.

Aquests testimonis parlen de com era la vida aleshores, ara és impossible plantejar-se això.

- Filla: abans era una altra història. Una senyora es va posar malalta i cada any venia a donar les gràcies per haver firmat per donar-li una paga. El pare n’era molt d’ajudar i va ajudar molt a la gent del carrer nord.

Després tothom es va anar espavilant molt amb fusteries i *tot Déu* es va guanyar molt la vida. Els que van venir aquí amb ganes de penjar, que feien el que no volien fer els d’aquí, es van guanyar molt bé la vida i ara riu-te’n d’ells. Ens han passat la mà per la cara, en el sentit que han sabut sortir més del pas que nosaltres.

Un dels homes entrevistats, deia que els andalusos sabien viure millor la vida que no pas els catalans.

- Montserrat: Sí! I van de vacances cada any. Jo no hi he anat mai. A mi m’agrada la pela i no en vull gastar més del compte. Només tanquem el dia de Nadal.
- Filla: Ha estat ingressada dos vegades a l’hospital i la seva obsessió va ser estar darrere del taulell. Ho ha fet tota la vida. Ella sempre diu que anava al col·legi i als 12 anys la van treure perquè el seu pare es va posar malalt.
- Montserrat: va estar 14 anys en un llit. Ningú ens va ajudar.
- Filla: Abans hi havia els cacics. Per exemple, quan el meu avi es va posar malalt, van venir (aquí La Garriga hi havia els Blancafort, en Noguera, en Nualart) que eren els quatre o cinc que tenien les cases i les compraven. Tu mare, quan es van morir els d’aquí vas haver de pagar els censos. Tu tenies un terreny i et deixaves fer la casa a sobre. Un cop a l’any havies de pagar el cens. Ara això ja està redimint.
- Quan l’avi es va posar malalt, clar, no hi havia seguretat social. Per poder anar a Sant Pau havien de vendre bestiar per poder recollir i anar al metge. A la meva mare la van posar a fregar i netejar Can Perris (13 anys). Quan passaven les seves amigues de col·legi, s’amagava darrere del porticó per evitar que la veiessin.
- Montserrat: jo a col·legi no hi he anat mai i mira si he tingut pebrots.

Vostè va deixar l’escola als 12

- Filla: Sí, però potser va començar als 8 o 9 i va deixar-ho als 12. Va anar un any i mig a col·legi diu ella.

I després de Can Perris?

- Montserrat: Després de Can Perris llavors ja em vaig quedar a casa.
- Filla: Ella sempre diu que va veure els diners que es feien en una botiga, va dir “he de posar una botiga”. Com que la seva mare venia lo de l’hort aquí... Va fer el que fos per tenir la botiga.
- Montserrat: Si volies xocolata, es comprava per la canalla però els grans res, però vam tenir la botiga.

- Filla: La meva mare.. ara veus l'anunci aquest de Nadal que veus per la tele on la iaia no té gana i dona el berenar als nens, et sembla que és d'ara però abans, jo, i no soc pas tan vella, que tinc 50 anys, recordo que de petita, la mare no tenia mai gana. Matàvem un conill dels nostres i primer era el pare i després les mosses i esperaves a que repetissin. Si no repetíem ella menjava, sinó deia que no tenia gana.
- Montserrat: s'ha de saber "de dar i guardar la roba".

Quan va arribar la gent del sud d'Espanya, van començar a viure a aquesta zona de La Garriga i els pisos es van construir a posteriori. Quina relació van establir vostès amb tots els nouvinguts?

- Montserrat: de primer, tota la gent venia a comprar. Però quan van tenir feina ja no venien a fer cap tracte.
- Filla: Al principi hi havia molta unitat. A mesura que es van anar espavilant, van fer més la seva. Abans, ens assèiem a la fresca i sopàvem amb tot el barri. Per les *verbenes*, es tallaven els carrers... Era tota una altra caliu.
- Filla: Aquí darrere Can Cendres, al Carrer Vertí, tot eren horts. Només hi havia la casa de Can Cendres. Hi fèiem cabanyes i jugàvem. Aquí al carrer, preniem la fresca. La mare, quan era joveneta, baixava el matalàs amb el seu pare i preniem la fresca al carrer quan feia molta calor. Un treia el porró, uns les galetes. Els que som d'aquí de sempre ho enyorem. Això de sortir al carrer i anar a tocar timbres a l'hora de la fresca i et tiraven una galleda d'aigua per molestar tant.
- Montserrat: tot el barri s'ajuntava.
- Filla: Aquí fora, les mossetes del barri fèiem una parada amb caixes i fèiem collarets i els veníem. Els TBO vells els veníem.. érem feliços amb poqueta cosa. Les *verbenes*, al Carrer Negociant, amb en Torres, era maco...

Filla: tu mare, de tots els anys, vas viure 2 anys a Samalús.

- Filla: Quan es va casar va anar a viure al Castell de Can Bori, van fer de masovers allà dos anys. I jo vaig néixer allà. Me mare baixava a comprar tota la carretera de Samalús, a peu amb el cotxet.
- Filla: cada tarda, a les quatre de la tarda, la mare marxava amb un cabàs cap al Molí de Blancafort (tots aquells carros els portava el meu pare) a recollir verdura (llogats els carros, eh).
- Filla: Jo, als 12 anys, obria la botiga cada tarda.

Parlàvem de que havien arribat les persones del sud de la península. Com recorda el creixement d'aquesta zona?

- Montserrat: Molt dolent.
- Es va vendre, coses de l'hort "vamos al paiés que tiene cosas del huerto" i aleshores sort en teníem. Llavors no hi havia botiga, hi havia una entrada o potser sí que hi havia la botiga.
- Filla: arribava el meu pare amb el cavall i el carro i posàvem la parada a fora i a dins. Tota la gent del carrer nord, amb la canalla petita, venia. Tots venien a collir patates, venien amb les gallines. A vegades, algun havia vingut a menjar i tot. Quan el meu

pare es va morir de cop, teníem els horts i el bestiar al barri de Can Noguera, i ell passava amb la moto pels pisos del secretari i sempre els donava coses.

- Els donàvem tot, roba, menjar, tothom hi posava el granet de sorra. Ells sempre ens han conegut com la *payesa* y el *payés*.
- Filla: No mare, molt dolent no! Gràcies a ells vam vendre molt!

Què en sabem dels pisos del Secretari?

- Això era d'un tal Jacas del Carrer Gran. Allà hi havia un tal Blancafort, hi havia un cosí d'en Mauri (del Carrer Cardedeu) que era molt llarg i vivia a la cantonada. Aleshores tenien vaques i clar, tothom es queixava.
- Aleshores, van començar a fer els pisos i tocar la gaita. Aquest en Mauri era cosí d'un de la cantonada que tenia vaques i venia llet. Se li va donar permís però eren falsos.
- Això dels pisos del secretari eren tot camps. Van fer pisos i encara n'han afegit més.
- Els hi diuen pisos del secretari per què va fer una "remunta".

Va fer tracte de favor? Les persones que van venir a viure aquí eren principalment del sud?

- Montserrat: Sí i sí. Eren cases barates.

Més enllà de la botiga, hi havia relació?

- Filla: No una relació com per venir a sopar.
- Montserrat: Cadascú a ca' seva. No han de fer res del que mengem i deixem de menjar. Són un altre tipus de gent.

Les recorden com persones amb costums o hàbits molt diferents?

- Filla: la generació del teu pare o del meu avi sí. Però jo ja no. La meva generació he anat sempre a jugar amb aquesta gent. A col·legi junt, hem fet els deures. Tot. Però potser a l'arribar sí que hi havia diferència.

La meva edat, que tinc 50 anys, i la de me germana, que en té 61, sempre ens hem relacionat molt però quan van començar a arribar, que me mare era joveneta, sí que hi havia una altra... era una altra...

Ara tots els marroquins, tota la canalla ja van tots junts però els primers... això deu ser el mateix.

A nivell d'educació, tothom havia anat a l'escola pública que hi ha cap a la direcció? Anàveu tots allà mateix?

- Filla: Sí. L'època on hi havia menys diners, hi havia més feina a viure, me germana va anar allà. En canvi, jo quan vaig néixer, la mare tenia l'obsessió d'anar a una escola de pago. Em van posar a l'escola de Monges del Carrer Cardedeu.
- Filla: jo vaig anar allà fins als 5 anys. Després em van posar a les Monges.

Comentàvem la relació que hi havia amb les persones que van venir a viure aquí. Potser la seva generació hi havia més distància, més diferències..

- Filla: No pensis. La gent que van arribar, pobres, necessitaven tan de tot que... és ara que sembla que... Ara és diferent però abans no. Quan jo era petita, a la botiga, van venir unes senyores d'aquí darrere (del carrer nord) i li va dir "señora que tiene arengues?" i la mare li va dir "no pero tengo Ariel, Coral..." En fotia cada una amb castellà... Encara no en sap ara.

Totes aquestes persones parlaven amb castellà.

- Filla: Amb castellà profund! "oye Montse, cómo estàs mi nina?". Pero sempre gent molt maca i agraïda de sempre.
- Montserrat: tothom va venir a preguntar ara que he estat malalta.

Just abans de que arribessin totes aquestes persones, a nivell d'oficis, la gent del voltant a què es dedicava?

- Montserrat: al camp, hi havia un lampista, els altres eren pagesos... Els que no eren pagesos, els donàvem vianda i tothom callava.
- Filla: ara, els veïns, viuen aquí des de fa poc. Abans, tothom s'ajudava. Els veïns van ajudar molt al meu avi, un va agafar l'hort.... Ara potser no saps qui és el veí i cadascú va a la seva.

Els pisos del secretari, per què es deien així?

- Filla: Per què el secretari que hi havia a La Garriga, el senyor Soler, va ser el que va urbanitzar tot això. Hi havia tots uns camps i ell va dir farem pisos i així va començar. No sé si hi havia el Rafael Nualart d'Alcalde però qui ho va facilitar tot, fer més fàcil per tal que es pogués fer, va ser el secretari.

Tu (referint-se a la Montserrat) sempre deies que quan erets petita, des d'aquí la segona cantonada del carrer, cap al carrer Farran, tot eren nogueres, fins arribar a la Sati. Només es veia la casa de Can Queralt des de la carretera i tot això d'aquí darrere eren horts i es va edificar als anys 60. Jo ho he vist sempre.

Quan es va urbanitzar tot això, què us va semblar a la gent de tota la vida?

- Montserrat: Ui, molt malament.
- Filla: a la gent de tota la vida, per exemple, els seus pares, no gaire bé, per què clar, ens van prendre els horts... m'entens? Llavors la cosa es va anar... Però al principi tot això eren terres i era la sortida del poble. No era el centre i llavors semblava que tot estava més permès i de cop i volta, trobar-se pisos...

Per molta gent d'aquí aquesta era la seva manera, tenien una caseta i un hortet i sinó una vinya. Tota la gent de tota la vida tenia la seva vinya, l'oli i el vi i un hortet, i amb quatre gallines, vivien bé.

La Sati es va fer després però al principi el que hi havia era alguna fàbrica de mobles, en Siurans, de tota la vida, i la Sati es va omplir de tota la gent d'aquí que va anar a treballar allà, famílies senceres! Gent de Cardedeu, Aiguafreda..

Hi havia fabriquetes. Per exemple, a Aiguafreda hi havia molta fàbrica tèxtil, aquí La Garriga hi havia la de les tovalloles, la fàbrica Oris, que era tèxtil que van baixar de per amunt.

La gent d'aquí, de tota la vida, van anar mai a treballar allà la Sati?

- Filla: Sí, algú hi havia. Al meu pare li van oferir però era pagès i va dir que no podria estar-hi.

Un cop va començar això (la Sati) la gent va començar a anar més bé i a fer coses. Amb una ceba i un enciamet anaves vivint. No es morien de gana però vivien. La gent de per aquí anava menjant i anar fregint, saps què vull dir? La majoria de gent d'aquí dalt (del carrer Nord) hi van anar.

Després van anar a la construcció. La majoria d'ells eren paletes. Aleshores a La Garriga hi havia, el que tallava bastant el bacallà, era en Quico Galbany. Va agafar molt jovent del que va arribar, que s'han jubilat amb ell.

Les dones van anar a la Sati i els homes van anar a la construcció. Ells van aixecar-ho.

Els que hem sigut del poble de tota la vida trobem a faltar la tranquil·litat. No és per desmerèixer perquè tots ens necessitem. Aquí és un lloc privilegiat. S'està bé. La Saligarda també hi és...

Van veure diferències entre la manera de fer família d'aquí a com ho van fer les famílies nou vingudes?

- Filla: tots ells feien molta pinya. La mare portava la batuta. Els fills li donaven els diners i ella organitzava. Llavors aquesta gent va començar a fer diners així perquè, amb un plat menjaven tots com aquell qui diu. Un era de qui disposava dels cèntims i els altres eren els que treballaven.

Aquí mai hem donat els diners. Ells, sempre sentíem als estius que donaven els diners del camp a la mare i el pare per tirar endavant. Tots van fer pinya. La dona organitzava tot i li donaven tot.

Els catalans hem sigut més esquerps tota la vida. Tenim un caràcter més tancat i diferent.

Aquesta gent, a més, amb els anys que porten aquí, no han parlat mai català. Però tota la canalla l'han parlat. Ni un 10% dels que tenen l'edat de la mare parlen català.

Abans comentaves que la gent va venir aquí a fer la feina que la gent no volia fer.

- Filla: Ells van venir a fer això. El meu pare buscava a algú que volgués recollir patates i d'aquí venien tots. Els d'aquí no venia ningú. Era impensable, era abaixar-se els pantalons. Ells, en canvi, feien tot.

La gent de La Garriga a què es dedicava?

- Filla: Hi havia qui tenia la fàbrica de mobles, qui era manyà.. Eren els oficis de tota la vida. El que era pagès "era pagès". Quan no hi havia indústria vivien d'això. Quan va començar el moble...

Moltes persones es van dedicar al sector de la fusta. Les persones garriguenques també s'hi van dedicar?

- Filla: més aviat eren els amos. Després, els paletes s'han muntat pel seu compte amb la seva empresa.

La majoria de gent d'aquí eren pagesos, amb vaques que feien iogurts... On ara hi ha la pizzeria, allà hi havia una casa que tenien tot ple de vaques i a davant, venien la llet a granel. A Ca l'Escombraire també. En Jordi també. Llet i iogurts.

Totes les famílies que van venir... Cap tenia un fill i prou. Hi havia molta canalla i tenien gana. S'enduien un sac de patates i ja tenien per dies. Ells cobraven més en espècies que en diners.

De les celebracions que es feien al barri, també hi participàveu?

- Fills: Oi tant, no fèiem diferències. Jugàvem amb aquests i amb els altres. Ara, amb la merda de la política, hi ha diferències. Com que vivíem aquí, fèiem pinya amb tots els d'aquí. Si un tenia una cosa era per tots. Mai hi havia hagut cap diferència.
- Montserrat: aquí ens hem sentit que els catalans som els dolents i ells són els bons.

En acabat de l'escola, a què jugàveu?

- Filla: A fer cabanyes, a cuir i amagar, la xarranca, tocar timbres al vespre era l'especialitat. En acabat de dinar, es tocaven tots els timbres i sortíem tots. Fèiem obres de teatre...

Les *verbenes*, anàvem a buscar trastos i mobles vells i fèiem la foguera. Els més petits traginàvem tot.

Vam ser molt feliços, amb aquestes petites coses. Tinc molts bons records de la infància.

Quan s'acabava l'escola, el pare ens deia: que faran les mosses aquest estiu "estar a l'hort o la botiga?" i ara si no van de colònies passa algo. Si abans no s'hi podia anar, no s'hi anava.

Què feien els adults en el seu temps lliure?

- Montserrat: aguantar canalla, collir patates, he fet de tot. Abans d'anar a Can Perris, que vaig estar 13 anys, aquí casa ja havia estat fregant tot.
- Filla: abans, ben dinat, anàvem a buscar llenya per l'hivern. Anaven totes les dones a buscar-la. Per fer el pessebre anàvem a buscar molsa. No passàvem però les festes amb la gent del carrer Nord. Ells feien moltes festes i nosaltres no.

Aquí, mare, compràveu un *palco* per la Festa Major. Si es feia un cop a l'any i sortien.

Aquí al carrer de Sant Ramón hi havia les festes del barri. S'acabava l'agost, l'estiu, tot. Sortíem i anàvem allà i ens hi trobàvem tots. A trencar l'olla...

Tots teníem festa a viure. Si a casa hi havia algo més, tampoc es demostrava. Tothom anava just en aquelles èpoques. Quan jugàvem, érem tots iguals.

A nivell de celebració, ells potser feien més festes.

- Filla: Ho celebràvem de manera diferent. Ells feien la Noche Buena. Nosaltres anàvem a la missa del Gall. Quan arribàvem aquí menjàvem un trosset de coca amb xocolata desfeta.

Els també han sigut de reunir-se en família. Fan més pinya tots ells. Nosaltres fem pinya tots però som més rars.

Quin és el seu millor record dels més de 80 anys que ha viscut a La Garriga?

- Montserrat: El millor record és que no hi havia *lujo* i no hi havia això de "jo soc més que tu". Anàvem a Puiggraciós a peu. Ens trobàvem tots. Portàvem la *fiambrella* amb un conill rostit. Coses que es feien. Tot el barri ens ajuntàvem allà, un portava un conill, això altre això altre...
- Filla: Aquí només hi havia una persona que tenia cotxe. I feia viatges. En un cotxe hi anaven 10 i 12.
- Montserrat: hi ha hagut de tot. Bons records i mals records.
- Filla: Bons records de jove els tinc tots. He tingut una infància maca. Amb el pare i la mare, per exemple, no hem tingut res, un diumenge o anava a l'hort o em posava a la finestra a comptar els cotxes que passaven. És de bojos però amb en pare i la mare a l'hort. Amb en pare, quan regava per fer córrer els caragols, o un divendres al vespre poder anar a buscar un parell de salsitxes a la brasa i poder menjar tots tres i mirar l'1,2,3 i tot el barri jugant, i fèiem a l'estiu el *Verano Azul*, anar amb bicicleta aquí dalt a la riera a banyar-nos. La meva infància la tinc feliç.

CRISTINA SÁNCHEZ, VANESA RUIZ, ANTONIA ARÉVALO

Qui és la vostra família i com és que va arribar a La Garriga?

- Cristina: qui va venir primer va ser el meu avi, d'Almeria. Va venir a parar aquí, sol, a buscar feina. La va trobar, del que hi havia. Portar amb el carro bosses de patates d'aquí al Figaró... Mica en mica va portar la dona i els 5 fills. Va muntar un transport amb dos camions i una botiga al Carrer Nord.

Aquest era un barri familiar, molt familiar.

- Vanesa: el meu avi va venir al 50 i pico. Va ser el primer que va venir, amb el seu fill gran. Son Arévalo. Va ser caporal de La Garriga. Va començar a treballar fent cosetes i van entrar a la Sati a treballar. Mica en mica en va venir la família. La dona i els fills, germans, tiets, cosins. Tota Granada la va portar aquí. Els pisos, com que feia temps que estava aquí i coneixia els constructors, doncs feia " ahí venden un piso" i feia això.

Crec que, dels 6 fills que tenia, 4 van comprar pis aquí. Dels 5 tiets, 4 van comprar.

Ell el que feia era ajudar a famílies noves...

- Ell el que feia era ajudava a les famílies noves a integrar-se aquí i a començar la vida nova aquí.

A algunes entrevistes, les persones més grans comentaven que no tenien feina i en dos dies estaven "col·locats"

- Es movia molt l'ajuda del tu a tu.

Creieu que això encara hi és?

- No. De fet ja no es fa. Ja no es porta la família cap aquí.

Heu comentat que els avis van arribar aquí sols.

- Vanesa: L'avi, quan venien autocars des de Granada, feien la parada al Vilanova. Havíem sigut propietaris i la mestressa m'explicava que quan el meu avi els feia parar allà i esmorzar, el convidaven. Ell feia això, els rebia amb l'autocar i els ajudava. "En senyor Mosquera necessita dos treballadors" i ell els buscava.

És interessant com tothom arribava amb la certesa de trobar feina

- Vanesa: i sabien que millor que allà viurien. Tindrien un nivell de vida una mica millor que allà.

Quan éreu petites, us deien que eren de Granada, Almeria...

- Vanesa: Sí. Estaven molt vinculats allà. Pensa que ara ve un home de Granada i fa 3 o 4 parades i porta menjar de Granada per vendre'l aquí. I li surt a compte per què sinó no ho farien.
- Cristina: de fet, a Almeria, tu parles de La Garriga hi ha gent coneix al poble.
- Vanesa: pensa que si hi havia vacances era per anar allà.

I vosaltres encara hi aneu?

- Cristina: Sí, jo sí.

Vosaltres ja naixeu aquí. Per tant el vincle amb l'origen de les vostres famílies encara hi és?

- Vanesa: Hi és, fort.
- Cristina: A part, un incís, el meu avi agraït de la gent que en aquell moment el va ajudar aquí Catalunya. Allà no s'ha trobat.
- Vanesa: El meu avi es va fer íntim amic de l'avi Mosquera. Un senyor d'aquí amb un d'allà, van fer una amistat molt forta. També va treballar per ell. Així com hi havia grupets que eren racistes amb els de fora, la gent de fora està molta agraïda de la gent d'aquí que els va rebre súper bé.

Penseu que els vostres avis i pares es consideren d'aquí, d'allà o una mica de tot arreu?

- Cristina: el meu avi es considerava d'aquí. El meu pare va venir de jovenet i no ha anat mai més al poble, Jaen.
- Vanesa: me mare tenia 8 anys quan va venir.

Per tant, se senten garriguencs i garriguenques?

- Sí. Catalans.

Aquí La Garriga "tothom" (els nouvinguts) se sent garriguenc i a altres municipis això no passa.

- Sí, per què crec que van fer créixer, pujar, La Garriga entre tots.

A nivell de feines, a què es dedicaven els vostres pares, avis?

- Vanesa: Abans de ser policia va ser més *durillo*. Gent treballadora. La feina que hi havia era la que feien. Després era policia i tothom el coneixia. Era molt ajudar a la gent abans.
- Cristina: el meu avi treballava al camp. Quan es va poder, va ser transportista de mobles. El meu pare feia els túnels del tren amb els 18 anys. Després va muntar una fàbrica de mobles. Era *carpintero*. Va treballar aquí La Garriga i després pel seu compte.

Hi havia molta fusteria aquí.

- Vanesa: Era la *cuna* del poble. El meu pare i germans es dedicaven al moble.

- Cristina: el meu pare els feia de transportista.
- Vanesa: Al final tots s'ajudaven entre tots encara que fossin de diferents llocs.

Les vostres àvies i les vostres mares. Quina era la seva situació?

- Vanesa: me mare ho va passar malament a l'escola. No ha parlat català fins fa 10 anys per por. De la vergonya que li van fer passar a l'aprendre la llengua i expressar-se. A ella li va costar molt el tema del cole i molts companys no acceptaven això (de venir de fora).

La iaia, allà treballava al camp, deixava les filles amb els germans i treballar. Aquí era estar a casa. Potser al principi si que va fer alguna feina però després ja no.

- Cristina: La meva àvia havia treballat al camp, el que li sortia. Amb els fills els deixava on podia i es va espavilar com podia. En canvi, me mare... ella era *ama de casa*, criant 4 fills. El meu pare treballava de sol a sol. Era la mentalitat. Ara no.

La iaia, a la botiga del carrer nord.

Què era la botiga del carrer nord?

- Un *colmado*. Hi havia de tot. Els nens del barri anàvem allà i "dame un gusanito, lo pagaré mi madre". Era molt familiar. Ara envio la meva nena a comprar i has de pagar per què no et fien. Sorties a comprar i t'estaves dues hores allà parlant.

És curiós com canvien les coses. Vosaltres, com recordeu la vostra infància?

- Vanesa: Jo la veig ara i m'agradava. Jo ho voldria per la meva filla.
- Cristina: Jo la veig amb els meus fills. Abans era pura. Fèiem trastades però la gent actuava més de cor, de família, de casa. Tots amb tots. Jo vaig llogar un pis al barri i el primer dia li vaig dir "pots baixar a baix a jugar al carrer". Ell va al·lucinar. Aquí tothom ens coneix i li va semblar un altre món en veure que tothom el saludava i li parlava.

Vivíem a una altra banda de La Garriga i en venir aquí, va canviar molt, els va sobtar moltíssim. Encara queda. Hi ha gent al carrer que són germanes del meu avi...

Al carrer segueixen sent els de sempre? Fa aquesta sensació.

- Vanesa: Ha canviat una miqueta per què molta gent ha marxat però la gent de fora és acollida com si fos de tota la vida.

S'afegeix la mare a la conversa.

- Vanesa: Mira, ara que ha vingut ella, m'ha vingut al cap. "Antonia tiene coche" (la mare de la Vanesa), al cotxe hi havia 4 o 5 nens més, tots cap al cotxe. Ara totes les mares porten el seu fill al cotxe. Abans no!
- Cristina: també havíem caminat soles al cole. Anàvem al Puiggraciós. D'aquí allà.

Teniu molt bon record de com era viure aquí i de la vostra infància. Creieu que ha canviat molt?

- Sí, i tant.

Quin seria el millor record de la infància?

- Tots. “el dia que te tiraste por el balcón”. Ui, vaig caure d’un primer pis amb 3 o 4 anys.
- La manera de criar als fills. Sorties al balcó i senties “Cristina”.

Creieu que això era així a tota La Garriga?

- No. Aquí i potser també a Can Noguera.

Per què?

- Per immigrants. Penso que és la manera que tenen els andalusos.

Aquest carrer teniu aquesta manera de fer

- Cristina: és especial.
- Vanesa: el meu fill té 15 anys. Tots aquests valors els inculques sense voler. Tenim una veïna que té problemes de mobilitat. Si el meu fill la veia, l’ajudava i ella m’ho explicava molt contenta volent dir “com vosaltres, com abans”. Això ja no es veu i sempre que em veu m’ho recorda.

A què jugàveu?

- A enganxar un xiclet, picar el timbre i marxar jugant, a la corda, la *xarranca*, al *bote*... baixàvem al riu a fer cabanyes i els grans no ens deixaven.

Amb els de la resta de La Garriga, jugàveu?

- Vanesa: amb l’esport escolar sí. Va ser una bona manera per què va fer molta comunió entre els nens de La Garriga. Era el vincle amb els nens del Puiggraciós que no interactuaven amb els nens del Tagamanent. L’esport escolar feia que ens ajuntéssim tots.

A classe estàveu tots una mica barrejats, no?

- Sí.

Quantes escoles hi havia aleshores a La Garriga?

- El Tagamanent, Puiggraciós. El Pinetons no hi era. Després ens van dividir. Ens va sorprendre però el cole estava ple! Allà hi havia tots els meus cosins, ens trobàvem allà.

Quan estàveu a l’escola, com era a l’hora del pati?

- Tothom amb tothom.

Quan sortíeu de l'escola, o els caps de setmana, jugàveu al barri?

- Sí o sinó a la plaça a comprar *xuxes*. No marxàvem de cap de setmana. Això no es feia abans i vacances gairebé tampoc. Les vacances era fer cabanyes a la riera, jugar al carrer.
- Si un veí tenia una bicicleta, ens la deixava. I no ho recordem com un trauma. Ara ho pensem i no teníem res però ens ho passàvem bé. Érem feliços.

Vosaltres pensàveu que hi havia molta diferència entre "classes"?

- Sí.

Sentíeu que hi hagués algun tipus de discriminació?

- Això no però sí que hi havia rivalitat. Sobretot amb el Sant Lluís, l'escola concertada de La Garriga. Era el cole de pijos i hi havia una mica de guerra però al final, amb l'esport escolar, els campus, es va fer comunió. Va desaparèixer molt la rivalitat.

Parlàvem de l'idioma. Quan les famílies arriben aquí, fan servir el castellà. Vosaltres sempre heu parlat en castellà?

- Cristina: a casa sempre castellà. Saben el català i sabíem el català per l'escola i tot, però era el costum. Castellà a casa. En canvi, ara les netes, català.

Com va ser la vostra adolescència?

- Vanesa: vaig marxar a Palau de Plegamans però cada cap de setmana estava aquí.
- Cristina: Jo vaig marxar d'aquí als 8 o 9 anys. Els meus pares van anar cap a l'Escola Tagamanent. Però venia cada setmana perquè tenia la família, els amics. La *calle*. Jo venia aquí.

Quan vau començar a treballar?

- Cristina: Aquí, al Bar Jovi. Primer vaig començar a un forn. Pel matí anava a l'institut i per la tarda treballava allà.
- Vanesa: a l'agost anava a l'oficina de la fàbrica del meu pare. Fa 25 anys va tancar l'empresa i vaig anar a treballar a una empresa de productes farmacèutica. Ara treballo a l'Ajuntament de Lliçà d'Amunt.

La famosa Sati. Moltes persones m'havien dit que tota la família hi havia treballat. Quan vosaltres podíeu treballar encara estava operativa.

- Sí. Moltes famílies hi treballaven. Quan nosaltres estàvem en edat de treballar ja tenien tota la plantilla.

Moltes dones hi havia anat i molts homes feien de fuster.

- Moltes dones també havien treballat a l'Alpe.

Hi ha quelcom que vulgueu afegir de la vostra infància?

- Vanesa: En Ramón, jo el recordo moltíssim. Encara el tinc de veí però ell i en Paco... I la senyora Francisca i el Cayetano. Gent de tota la vida d'allà que no són família però els tens com si ho fossin. Igual. Tinc família que estimo menys que aquesta gent.

Diverses persones han parlat de Sant Joan i de la Nit de Reis. Quines celebracions recordeu que es fessin aquí?

- La Nit de Reis no la recordo però Sant Joan sí. Tots, en comptes d'anar a jugar, anàvem a buscar trastos vells, fustes, coses que es puguin cremar per fer la fogata. Ara hi penses (*¡salimos ardiendo!*).
- La fèiem entre tots. Tots anàvem a buscar a cases, anem a fer una volta al poble que hem de portar *algo* a la foguera. I, *a rastres*, de l'altra punta, per portar-ho aquí!

Qui participava d'aquesta recerca de material eren sobretot els joves?

- Canalla de 8 anys. Els que teníem 7 i 8 anys volíem fer el que feien els grans. Si ells portaven fustes nosaltres fèiem el mateix.

Hi havia relació amb els grans?

- Sí. A la llarga, es nota aquest vincle. De fet tenim un grup de WhatsApp dels joves que vivien allà i molts ja no hi viuen.

Com era la nit de Sant Joan?

- Això ho organitzava la meva tieta. "*Traed revistas, yo pongo el cordel todo!*". Ja preparàvem la guirlanda. Fèiem una festeta, casera però estava molt bé.
- Ella sortia amb la guitarra.
- No feia falta demanar permís als veïns. El mateix dia picaves al timbre i et deixaven penjar el que fos. Cadascú vivia a casa seva però era una comunitat molt familiar.

Sempre trobaves la porta oberta

- Sí.

Pel matí fèieu tots els preparatius. Ara parlàveu d'una gimcana.

- Sí. El primer que arribi a buscar la pilota.. Coses d'aquestes d'aquella època. Tampoc podíem fer... Cursa de sacs...
- No se senyalava res, ni es treien cotxes com ara. Allà amb el que hi hagués.

Per la nit..

- La fogata. Sortia tothom a veure com cremava. El més estrany és que no s'hagi incendiat cap bloc.

Sopàveu al carrer?

- No, no. Tothom a casa seva.

Sabeu si es feien altres coses per Sant Joan a La Garriga?

- Segurament però la nostra la millor. La més alta. Encara no m'explico com ho fèiem. Era impressionant. Ara ho penses amb la distància del temps i penses, com ho podíem fer?

Quina emoció us ve en pensar en la nit de Sant Joan?

- Alegria. Sí.

La teva tieta sortia amb la guitarra?

- Sortia més amb els de l'edat del Rafa. Sortia menys però abans, amb la colla del Rafa era un festival. Qualsevol cosa..
- Allà Andalusia tothom surt al carrer. Aquí feien una mica això.

Creieu que es van portar moltes tradicions i maneres de fer?

- Sí. Moltes. Els menjars per exemple. Reunions familiars.. La manera de fer, el tracte de tu a tu.
- De dir... no m'ha passat però... *"Antonia tiene que ir a trabajar, los ninos tienen que ir al cole. Yo no puedo quedarme, te los quedas tu"*. Potser no són ni família, són veïnes.

Aquesta manera de viure i de fer d'aquí creieu que també hi és a altres pobles?

- Potser pel Llobregat. També hi ha molt immigrant.

Aquí La Garriga?

- A Can Noguera, Carrer Anselm Clavé..

Les Festes Majors. Encara vau viure l'emalat?

- Ui, és el millor. Això de la Festa Alternativa... És millor una sola festa.
- La feien als pinetons. Anàvem sols amb tota la colla.

I com era?

- "Mama, dame dinero, cinco euros". I es queixava. I ara, ens preocupem per donar-li només 20 euros.

Em dèieu que només hi havia una festa major i la teníeu al costat de casa.

- Vanesa: Les atraccions.
- Ara fan moltes activitats a molts llocs. També ho veig bé per què el poble ha crescut molt i hi ha gustos diferents. Abans la Festa Major era anar a la fira.
- Segurament es feien altres activitats i la gent hi anava però la gent d'aquí no. Amb el *saltamontes* teníem prou.

Recordeu alguna altra celebració que féssiu aquí al barri?

- No. És que era cada dia una festa. Potser al Bar portaven un tros de pernil. Entràvem i ho provàvem...
- Hi havia 3 bars. Tots s'omplien i tothom feien feina. També hi havia gent de Can Noguera.
- Venien de treballar i la primera parada no era casa.

Tant homes com dones?

- No. L'home. La vida era molt masclista. Les bicis eren dels nens. Era un barri masclista per què venia d'una societat masclista.

Vosaltres ho vau notar? Podíeu anar al bar sense problema?

- Sí, cap problema. Anàvem a buscar el tabac quan érem petites. Compraves un paquet de tabac al pare i el veí et convidava a un suc. Era el normal. Ara algú li diu a la meva filla de 18 anys que la conviden a un suc i sonen les alarmes. La vida ha canviat molt.

Se li pregunta a la mare de la Vanesa, l'Antonia.

Explícalle. El avi, ¿los pisos del secretario los vendía él o cómo iba?

- Mi padre trabajaba en el Ayuntamiento. Fue el primer urbano y era amigo del secretario. Entonces se encargaba de vender pisos y buscar familias. Todos los que venían de allí los colocaba él.

La gente conoce la calle como Los Pisos del Secretario

- Si. El secretario era el que se había encargado de vender o de.... Mi padre, como fue el primer urbano pues lo ayudó a venderlos a cambio de... Como era antes.

¿Puede ser que el Secretario lo pusiera fácil para que se construyera?

- Me acuerdo del hombre que era el Secretario y siempre iba con mi padre. Mi padre se compró 3. Eran super baratos.
- Vanesa: El de mi madre tiene una plaquita a fuera que dice que son de protección oficial.
- Hace 47 años que vivo allí.

Cuando se construían, prácticamente todas las personas eran de Andalucía

- Casi todas. Hermanos de mi padre 3 o 4, abuelos, primos, hijos.

Primero fue un bloque y luego otro

- Si. Donde yo vivo fue el primero.

¿Cómo recuerdas que era la calle?

- Me encantaba. Los vecinos, todo.
- Hi ha gent catalana vivint allà. Els Pou i són veïns com els altres.

Amb els anys hi ha hagut gent que ha marxat i ara hi ha gent nova. Tots els pisos estan ocupats. La gent que també ha vingut aquí són immigrants?

- Hi ha uns quants que són d'aquí però la majoria són de persones immigrants.

Creieu que és per què la gent percep la zona com una d'immigrants?

- Sí.
- Vulgarment, som el barri de la "puñalá". I no hi ha hagut mai cap apunyalament.

Encara es recorda el barri amb aquest nom?

- Sí. Pisos del Secretari, Barrio de la Puñalada, Travessia Farrans, Calle Norte. Abans de dir-se carrer nord, es deia Travessia Farrans per què darrere hi ha el Carrer Farrans.
- Vanesa: Okupas, no n'hi ha. El pis onestic de lloguer, és d'un senyor de La Garriga i el va tenir intentant llogar molt temps.

Per anar recopilant. Quan fèieu vacances, anàveu al *pueblo*. Oi?

- Si es podia sí. Si baixava algun familiar, baixaves amb ell. Jo he baixat amb els tiets, el camió, els meus cosins me tieta i el meu tiet.
- Però per norma, passàvem els estius aquí.
- Si passava qualsevol cosa, aleshores si que baixàvem. Això sempre.

Amb la resta de la gent de La Garriga, quina relació recordeu que teníeu amb ells quan éreu més canalla i quina relació hi ha actualment entre el barri i la resta del poble?

- Vanesa: als meus avis i me mare els coneixia moltíssima gent. Per tant, sabien qui ets. La senyora Canyelles em va fer molta il·lusió veure-la. L'altre dia li vaig comentar a la seva filla que m'havia fet il·lusió i ella sabia que era la néta de l'Arévalo. Com que els coneixien, et coneixen a tu. Als meus fills ara no els coneixen.

Ara, quina percepció teniu de com s'interrelacionen les persones de La Garriga?

- Cristina: Cadascú fa més la seva. Connectes si passa algo greu, sinó cadascú la fa seva. Abans la vida era tranquil·la. Comparada amb ara.
- Vanesa: El nivell de vida. Ara hi ha angoixa per què als nens no els hi falti. Mentre tinguin per menjar, vagin ben vestits i tal... Abans era més així. Si es podia fer l'esforç i que per reis no faltés res.. però ara és continu. Deixo de comprar això per canviar la pantalla del mòbil.
- Cristina: abans la roba rodava per tot el barri.
- Vanesa: recordo una família que vivia a dalt nostre. 5 germans. I la dona portava una bossa de roba per qui fos. Agafaves la roba i la reparties. Ara ho fas amb la família però abans era amb els veïns.
- Tot el poble es coneixia molt més. Ara potser ja no es coneixen tant.

Quin és el millor record i un desig de futur que volguéssiu recuperar pels vostres fills i filles.

- Totes dues: recuperar la infància que vam passar, recuperar-la pels nostres fills. Era brutal. Gaudies, sense res, gaudies. Ara s'avorreixen. Abans no teníem res a fer i ens ho passàvem teta.
- La infància i la relació.

ABDESLAM ES SABBAN

Donat que l'entrevista es va realitzar sense traductor/a, la transcripció d'aquesta conversa presentarà certes mancances.

Per una banda, Abdeslam Es Sabban no va comprendre la totalitat de preguntes que se li van realitzar. De fet, durant l'entrevista es va comptar amb la col·laboració de la seva filla mitjana (Chorok) amb l'objectiu de facilitar la comunicació entre entrevistadora i entrevistat.

Per altra banda, l'entrevistadora, que s'encarrega de transcriure l'entrevista, ha tingut dificultats per comprendre, en la seva totalitat, algunes de les respostes de l'entrevistat.

En aquells casos en que la resposta d'Abdeslam no s'ajusti a la pregunta que se li fa, es resumirà de forma breu la seva aportació.

Aprofitant que us tinc a tots aquí, us aniré fent preguntes i qui vulgui que respongui.

On vau néixer?

- Chorok: Vaig néixer a Espanya, a Granollers. Ell va néixer al Marroc, la meva mare també al Marroc, ella (referint-se a la germana petita de 4 mesos) aquí, i ella (referint-se a la filla gran de 15 anys) al Marroc.

A tu (germana gran) ja se't van endur de "paquet"?

- Germana gran: Porto aquí 3 anys
- Chorok: Va venir quan tenia 12 anys.

¿Quans anys porteu aquí vosaltres?

- Abdeslan: 30 anys. Cuando tenía 25 años. Primero Cánovas, luego Sant Antonio y luego a La Garriga. Antes trabajaba en el jardín y fui bajando.

¿Cuánto hace que vives en La Garriga?

- Abdeslan: Hace 30 años.
- Chorok: Quan la Guàrdia Civil estava aquí, ell ja hi era. 30, 29, 28 años. Pero ha estado poco en Cànoves.

Te ha gustado La Garriga

- Dona: La Garriga es muy tranquila, está bien.
- Abdeslan: La Garriga es muy buena, muy buena, me gusta mucho. Canovelles no me gusta nada. Hay muchos gitanos que roban. Aquí es tranquilo, es un pueblo pequeño, la gente te conoce. He trabajado en el Ayuntamiento durante 3 años. 3 años como jardinero con Victor. Luego él trabajó con el Ayuntamiento de forma discontinua. Ahora, cuando hay trabajo llama. También he trabajado con paletas pero ahora hay poca cosa. Antes trabajaba siempre pero ahora nada. Poco a poco y aguantar.

Ja m'heu comentat d'on sou, d'on veniu i quants anys teniu. També m'heu dit que portes aquí molts anys. Sempre heu viscut al Carrer Nord a La Garriga?

- Chorok: No, primer al carrer Figaró al costat del CAP, i després al carrer Calàbria, al costat dels xinos.
- Abdeslan: Cuando yo estaba solo viví en muchas casas.

Quant fa que viviu al carrer Nord?

- Chorok: 10 anys.

Em comentàveu que fa 10 anys que viviu aquí i tu en tens 11.

- Chorok: He vingut quan tenia 1 any. Quan obro els ulls i començo a entendre, ja em trobo al carrer Nord. Mai he viscut a un altre carrer.

Com és, per tu, haver crescut al carrer Nord?

- S'està bé, a mi m'agrada i més ara que hi ha un supermercat que està molt a prop.

És tranquil, no?

- Abdeslan: Si. Tiene el colegio aquí, els Pinetons. Queremos vivir aquí y va bien porque el colegio está cerca de la casa pero el propietario no quiere ampliar el contrato.
- Chorok: Estem de lloguer i no sabem si anirem a una altra casa o no... Era un contracte de 5 anys, després de 3 i després d'1.
- [Parlen del lloguer, del que paguen i de l'increment que hi ha hagut en els darrers mesos, fet que els suposa problemes econòmics greus].

Tu comentaves que fa tres anys que estàs aquí. Com és això (pregunta per la germana gran).

- Filla gran: *Explica que ella ha viscut fins els 12 anys al Marroc amb la seva àvia.*
- Chorok: Els meus pares es van casar al Marroc i després van venir i la van haver de deixar allà. Després em van tenir a mi, després va pujar ella del Marroc i ara ha nascut ella.
- Abdeslan: *Explica que la situació va ser molt complicada. Quan la filla gran tenia només un any, ell va poder "portar" la seva dona a Espanya però no la filla. Tot això no va ser possible fins que ell va tenir la situació regularitzada amb un contracte.*
- *Van dir-li que amb un any no podien portar-la cap aquí.*

- *Quan ella va arribar amb avió, la Policia va dir-li a la mare que si no presentaven els documents del llibre de família no podien “entregar” la filla. Fins i tot li van fer passar per un reconeixement de fotografies per tal d’assegurar que qui la venia a buscar era el seu pare.*
- *Ho van intentar moltes vegades però la burocràcia era tan farragosa que ho feia pràcticament impossible. Ell ho recorda com una molt mala experiència i comenten que tant el pare com la mare ploraven sovint per no poder fer res al respecte.*
- *Ell explica que van deixar la filla amb la seva àvia, una dona que pràcticament no es valia per ella mateixa, però Espanya no la deixava viatjar cap aquí.*

T’agrada la vida aquí?

- Sí, és molt diferent. Allà estava amb la meva àvia i ara estic amb els meus pares, molt millor.

Com és que ells (Abdeslam i la seva dona) van venir aquí?

- Chorok: el meu pare un dia va decidir pujar cap aquí. Ell estava vivint amb el seu germà, crec, a Cànoves i després, quan va pujar, ja estava casat amb la meva mare. Després, la meva mare, va tenir un contracte i va poder venir. Van deixar la meva germana allà amb 1 any. Poc després em van tenir a mi, que vaig néixer a Granollers. Després va pujar ella amb 12 anys i al febrer ha nascut la meva germana.
- Al principi era filla única i ara m’he trobat amb la germana gran i ara la petita. M’he passat 8 anys sola i després ve la meva germana i tot.

Com és que va decidir venir a viure a La Garriga? Va ser per feina?

- Abdeslan: *Explica que ell té molts amics aquí que treballen als horts.*

Viniste porque tenías muchos amigos españoles....

- Abdeslan: Y hermanos también. Mi hermano trabaja en la estación de tren desde hace 30 años. En Santa Coloma. El otro trabaja llevando una grúa pero no está casado. Un hermano vive en Cànoves y el otro en Santa Coloma.

¿Cuándo llegaste a La Garriga, llegaste con trabajo o viniste a buscarlo?

- Abdeslan: *Explica a explicar com va ser la seva arribada a Espanya i tot el procés que va haver de fer fins arribar aquí:*
  - *Ell va arribar, fa anys, amb patera, des del Marroc. Va estar 7 mesos de trajecte fins arribar a Catalunya. Ell tenia 4 germans, tots ells van venir per separat amb patera i (per sort, destaca) cap d’ells va morir pel trajecte.*
  - *Al Marroc ell treballava a una granja de porcs i vaques.*
  - *Quan va venir, va venir amb 2 “paisanos”. Un es va quedar a Sevilla i ell va seguir fins a Granada. Allà, un dia de molta pluja, hi va haver uns homes que li van preguntar “on vas?” ell va respondre que fins a Barcelona caminant.*
  - *Aquestes persones van parlar amb dos espanyols se li van acostar. Ell vestia la chilaba típica del Marroc. Van explicar-li la situació i van insistir en no trucar a la Policia per evitar-li problemes.*

- *Ell diu que els va demostrar que parlava espanyol i anglès i que gràcies a això, aquestes persones li van oferir feina. Van parlar amb el seu cap i van poder ajudar-lo.*
- *Ell va parlar amb els seus paisanos, que estaven allà i s'entien. Ells van parlar amb el cap i el van ajudar. Van explicar-li que ell només volia treballar.*
- *El cap li va oferir roba neta i diners per pagar-li un tiquet de tren fins a Barcelona.*
- *A l'estació de tren es va trobar a la Policia. Van demanar-li els papers però ell no els tenia. La Policia va decidir fer veure que no l'havien vist per evitar haver de deportar-lo.*
- *Amb el temps, després d'estar a Catalunya diversos mesos, van recomanar-li venir a La Garriga. Diversos amics i coneguts li havien parlat del poble i va decidir venir per intentar-ho.*
- *[Segueix parlant de diversos aspectes del Marroc i d'aquí. Parla també de coneguts que sap que viuen per la zona]*

¿Con la gente de La Garriga y el barrio tenéis relación? ¿Hay buena relación?

- Abdeslan: Mucha gente de La Garriga yo la he visto en la playa de Marruecos. Muchos amigos.

Vivint al Barri Nord, us sentiu integrats?

- Chorok: Sí. S'hi està molt bé.

Parlant amb altres persones del barri Nord, s'ha comentat que fa anys el barri tenia mala fama. S'havia considerat el barri de la gent d'Andalusia com quelcom negatiu. Us heu trobat mai amb aquests prejudicis?

- Chorok: Sí que és veritat que al carrer Nord hi ha estrangers de molts llocs, a part d'Andalusia, però no ens hem trobat amb gent que ens digui res.

Al carrer hi ha més gent migrant com els teus pares?

- Chorok: Sí, la nostra veïna d'abaix hi viu una marroquina. A tots els pisos viuen un o dos marroquins

Entenc, que, com amb les altres persones que hem entrevistat, teniu bona relació amb tothom. Es diu que el carrer Nord és com una gran família on tothom s'ajuda molt.

- Abdeslan: Yo conozco al marroquí de abajo, a todos, a muchos. Saben donde vivimos, etc.

Pensant en tots els anys que fa que esteu aquí i veient la vostra situació actual. Quina valoració en feu de tot aquest temps?

- Abdeslan: Gracias a Dios todo está bien. Llevo 20 años, con Juanita, pobrecita ha muerto, pero fue muy buena conmigo. Vivía en Cànoves y cuando su marido murió nosotros íbamos a verla. Ella me dió trabajo en el jardín.

- *Explica que hi havia treballat tota la vida i que la dona l'estimava molt i cuidava la família però amb la seva mort, es va perdre el vincle amb la família.*
- *[Segueix explicant diverses anècdotes relacionades amb la feina a aquella casa]*

Em podeu dir el millor record aquí La Garriga i un desig de futur?

- *Abdeslan: Ell el que vol és trobar feina i poder mantenir la seva família de la millor manera possible. Demana que des de l'Ajuntament se li ofereixi feina. Diu que ha treballat per l'Ajuntament als dos cementiris, al Nou i al Vell.*
- *Chorok: Una cosa que vull dir que m'agrada és la Festa Major, les festes. M'ho passo super bé. El millor record que tinc aquí és la Festa Major, un dia que hi havia mànegues a la platja i va ser molt divertit. El que m'agradaria és que hi hagués un centre comercial.*

Alguna cosa més que us agradaria que canviés d'aquí La Garriga?

- *Abdeslan: No, la piscina de aquí está muy bien pero es muy cara y ahora no me lo puedo permitir. Segueix compartint anècdotes i donem per finalitzada l'entrevista.*

Conclusions extretes de l'entrevista que han quedat fora de la gravació per la complexitat de comprensió dels fragments:

- *Per tota la família viure a La Garriga està bé. Els agrada i consideren el barri Nord com una zona tranquil·la i segura. Conviuen amb persones de múltiples procedències i són conscients que aquest és un barri que sempre ha estat vinculat als moviments migratoris. Ho consideren com una cosa positiva.*
- *No s'han sentit discriminats per la gent del barri ni tampoc per la gent de La Garriga, encara que la filla gran explica que, després de 3 anys vivint aquí, encara li costa parlar català i a vegades no és fàcil.*
- *Tan ell com la dona han treballat a diverses cases, fent tasques principalment de manteniment de la llar: jardineria, neteja, etc. i s'han guanyat la confiança dels propietaris, que els han recomanat per a altres feines. Ara però, ell està sense feina i ella dedica tot el seu temps a la cura de la seva criatura de 4 mesos.*
- *Els agradaria seguir vivint al carrer Nord si poden mantenir les condicions del contracte de lloguer, ja que fa 10 anys que hi viuen i s'hi senten molt a gust.*